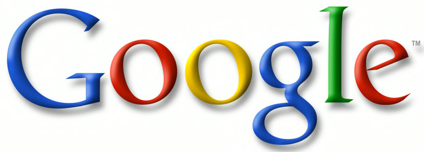

JEZUITISME EN PROTESTANTISME,

DE VERWEZENLIJKING

DER GEHEIME PLANNEN DER JEZUITEN,

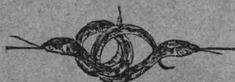
OF

VAN ROME NAAR BERLIJN.

Uit het Hoogduitsch vertaald

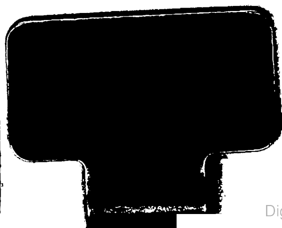
DOOR

MARIA DE B...

AMSTERDAM,
C. L. BRINKMAN.
1853.

JEZUITISME EN PROTESTANTISME,

DE VERWEZENLIJKING

DER GEHEIME PLANNEN DER JEZUITEN,

OF

VAN ROME NAAR BERLIJN.

UIT HET HOOGDUITSCH VERTAALD

DOOR

Maria de B...

AMSTERDAM,
C. L. BRINKMAN.
1853.

Het is betreurenswaardig, dat er nog Protestantsche vrouwen gevonden worden, die weinig of geen prijs stellen op het behoud van het zuiver licht der Evangelische waarheid, hetwelk der vrouwen zoo veel heils heeft aangebragt, en aan welks invloed zij zoo veel goeds door GODS *genade verschuldigd zijn. Weinigen werken mede om dat licht voor hare arme R. Katholieke medemenschen te doen schijnen, en allen doen van hare onoverwinnelijke afkeer van al wat Jezuit heet, niet genoeg openlijk blijken. Overtuigd, dat ook de zwakste pogingen onder* GODS *zegen kunnen strekken ten goede, en den stillen wensch koesterende, dat velen mijner geloofsgenoten door het lezen van dit in 1852. verschenen werkje zullen aangespoord worden tot meerder werkzaamheid voor de heilige zaak van het Protestantisme, nam ik de vertaling van hetzelve op mij.*

Moge het dan, hoe gebrekkig de bewerking er ook van zij, in des HEEREN *hand een middel wezen ter verspreiding van licht en waarheid!*

Amsterdam, Januarij 1853.

MARIA DE B . . .

INLEIDING.

Het wederkeeren der Jezuiten; de luide klanken hunner zendingspredicatien te midden van Protestantsche landen; het toestroomen der menigte, die met ingespannen aandacht naar hunne verleidelijke welsprekendheid luistert, na den storm hunner laatste verbanning, (dien storm, met welken de gansche Christenwereld instemde); — het wederkeeren der Jezuiten, zeggen wij, na de hagelbui van verwenschingen en vervloekingen, van haat en hoon, die hen vervolgde, is een in het oog vallend teeken des tijds, dat bij den aanvang van groote onheilen in de geschiedenis opgerigt staat.

Dat rustige, stille, maar wel berekende en vast beraden terugkeeren op het tooneel, dat de Jezuiten onder het woedend sisschen der smaad verlieten; die onmerkbare doch belangrijke vorderingen wijd en zijd in de aloude gewesten; dat bezoek, aankondigende hunne toekomstige vestiging in de meest Protestant-

sche landen der Christenheid, is voorzeker de glansrijkste daadzaak uit de geschiedrollen dezer onverdelgbare Orde.

Wie had nog slechts korten tijd geleden, ten toppunt geraakt van onzen vooruitgang; te midden van de zich ontladende dampkring van een ongodsdienstig, kritiesch, onverschillig tijdperk, arm in geloof en overvloedig in geloofsbelijdenissen; onder het schild van het Evangelisch Nieuwsblad, van de Binnenlandsche zendingen en van den Opperkerkenraad, — wie had ooit aan hunne terugkomst gedacht? Wij hebben overmoedig op hunne gewaande graven gehuppeld, gelijk Frankrijk op het pas gesloten graf der Bastille; wij praalden trotsch met den schoonschijnenden glans van ons wijsgeerig verstand, en met dien van Protestantsche verlichting; wij pochten op de bolwerken van onzen vooruitgang in het vak van opvoeding en onderwijs, op de Bijbelgenootschappen, op de GUSTAAF-ADOLF-vereeniging, op de binnenlandsche zendingen, op de Christelijke Duitsche degelijkheid..... en toch zijn zij weder opgestaan; de oude woonplaatsen ontsluiten voor hen hunne deuren; zij trekken zegevierend door de oude straten, en hunne stem weerklinkt tot in de nabijheid van de hoofdstad der Hervorming; met geestdrift stroomt de bevolking naar hen toe; hunne netten vullen zich met geloovige visschen, met aristokratische karpers zoowel als domme proletarische grondelingen; zij worden bewonderd, gevierd, getroeteld, en men bedelt om een lachje van hunne welbespraakte lippen, even als om dat van eene schoone en gevierde tooneelspeelster.

Wie heeft de tooverroede over hun graf gezwaaid? Wie heeft hen toegeroepen: staat op en wandelt!.... Heeft het klokje van den tijd boven hunne graven geluid; heeft de gistende reuk van den Europeschen atmosfeer hen gelokt, of heeft een vriendelijke Engel den steen van hun graf afgewenteld? Wie zal het zeggen? Wat baat het den verlossenden toovenaar uit te vorschen, die, tot straf onzer nieuwsgierigheid, zijnen gevaarlijken staf tegen ons zou kunnen uitstrekken? Genoeg, zij zijn herrezen en wandelen rond, en prediken in alle talen, socialistisch en demokratisch, naar teksten uit het oude Testament, en op echt Jezuitische wijze over spreuken uit het boek der wijsheid van den nieuweren SALOMO: voor elk disschen zij op zijn lievelingsgeregt..... met spek immers vangt men muizen! Uit een geschiedkundig oogpunt beschouwd, heeft de terugkomst der Jezuiten, na de stormen van 1848, niets verrassends of raadselachtigs. De Jezuiten zijn steeds de meeuwen van de reäctie geweest. Gelijk de meeuwen krassend over de brandende golven den storm aankondigen, even zoo trekken zij lagchend over de bewogen baren der politieke brandingen als meeuwen der reäctie..... Trekken zij ook daarover als zwaluwen der lente? De politieke stormen, de begeerte en lust der volken naar vrijheid hebben zij steeds met vlammende zwaarden bestreden; zij slopen ijlings weg, verdrietig als de landman, die het veld verlaat, wanneer de stormwind zich verheft en de eerste groote regendroppels vallen, maar zij zeiden ook als de landbouwer, die eenen blik op zijn graanveld werpt: post nubila Phoe-

bus! na regen zonneschijn! Wij keeren weldra weder; eene bloedige revolutieregen zal ons zaad vruchtbaar maken! En zóó zijn zij ook na den storm van 1848, teruggekeerd, om de rol van de slang in het Paradijs van 1852, te vervullen.

Wie zal het loochenen? De verwachtingen dezer sluwe mensch- en tijdkundige doktoren hadden nooit glansrijker vervulling kunnen erlangen. Hunne appelboomen groeijen welig op, terwijl mannen en vrouwen wachten op de uitdeeling der verleidelijke vrucht. Over bergen van karikaturen en schimpschriften zijn zij gevlugt, en heden gaan zij naar hunne kansels over bloemen, die het volk, dat in het licht der Duitsche beschaving, binnen de grenzen der Protestantsche zon leeft, zelf voor hen strooit! Welk eene zegepraal! Waartoe leidt die klimmende geestdrift, die smaak in getijboeken, die begeerte naar missen, die smachtende begeerte om in den Jezuitischen Paradijsappel te bijten, hetgeen de organen van het verbaasde Protestantisme te vergeefs trachten te verkleinen? Het antwoord is niet moeijelijk. Blikt zonder vooroordeel in de diepte des tijds, en gij zult, zonder verlichtende luister van kroonen of ontstoken waslichten, in naakt charivarischrift de oplossing lezen: het leidt tot het verval der Europesche beschaving!

Hoe? het verval der Europesche beschaving, van de hooggeroemde, opgesmukte, industrieel gekapte en letterkundig geparfumeerde beschaving, met deszelfs groote staatkundigen, diepe geleerden, glansrijke uitvindingen, en berghoog opééngestapelde theoriën der toekomst? Deze beschaving, die steeds

de hand uitstrekt om den steen des wijsgeers in hare tasch te steken, die onderzeesche telegrafen, reddingsplannen, GOLDBERGERS antirhumatische kettingen, en in hare overstelpende aandoening van menschlievendheid, de cellulaire gevangenis uitvond?! Onmogelijk! . . .

Hoe, onmogelijk? — Is er niet een langen reeks van luistervolle maatschappelijke beschavingen ten ondergegaan; heeft niet de Romeinsche kolossus zich op het zegebed des woestelings ontbonden; trekt nu zelfs de tijd niet aan de kruin van de oude Chineesche overgrootmoeder, zoodat de duizend en duizendjarige troon van den magtigsten alleenheerscher over 365, millioenen menschen op deszelfs grondvesten wankelt? Waarom zou dan onze beschaving eene uitzondering maken in eene wereld, wier scheppingen zonder uitzondering tot vergankelijkheid zijn voorbeschikt? Het verval der maatschappelijke beschavingen levert de benoodigde stof op voor de trappen des gedurigen vooruitgangs: waarom zal dan ook onze beschaving niet tot grondvesting van eene nieuwe en glansrijker kunnen dienen? En inderdaad de kenteekenen des vervals, welke de geschiedenis, — de ontleedkundige voorsnijderesse van doode en verleden tijden, — ons aanwijst, zijn reeds merkbaar. Werpen wij eenen blik op de zaal, waarin wij het Europesche gezelschap vooronderstellen verzameld te zijn; stellen wij de grondslagen van die groote vergadering tegenover de eischen des tijds, dan zal, als uitkomst dezer vergelijking, het opmerkelijk verschil tusschen de voorwaarden onzer beschaving en de eischen van

nieuwe grondbeginselen ons in het oog springen. Met het eerste optreden der laatstgenoemden begint het verval, en de strijd eindigt steeds met de instorting van het oude, langzamerhand zich zelf oplossende grondbeginssel. Wanneer ik van het verval onzer beschaving spreek, zoo bedoel ik daarmede niet, dat die reeds morgen of overmorgen op handen zij. De maatschappelijke beschaving bezwijkt niet aan ééne beroerte. Als zij honderde jaren noodig had om de ladder op te klimmen, dan stijgt zij deze niet in tienjarige tijdvakken weder af. Zij sterft langzaam, onder de stuiptrekkingen van eenen zwaren doodstrijd met het vijandige grondbeginsel, dat uit deszelfs binnenste tot zelfstandigheid poogt te komen. Schijnbare rustpunten en lange tusschenpozingen breken dien kampstrijd af. Scherpe en geweldige middelen worden ter hare behoudenis aangewend, — aderlatingen, laatkoppen ter ontlasting van bloed, en andere Jezuitische geneesmiddelen worden gebezigd. Doch de genezing is bedriegelijk: naast volgende toestanden, — de gevolgen der aangewende hevige middelen, — openbaren zich; elke worsteling maakt haar zwakker; elke beweging trekt de polsen naauwer te zamen; de raadplegingen der oude geneesheeren bewijzen op treurige wijze, dat zij ten einde raad zijn; de ademhaling wordt korter; de vroeger zoo sterke armen vallen weêrloos neder, totdat eindelijk de Phenix des nieuwen tijds zich zegevierend uit het graf zijner gestorvene moeder opheft....

De Monarchie en het Christendom zijn de grondpilaren van onze maatschappelijke beschaving. Zich

onderling helpende en ondersteunende, zich met den geest beschavende, die uit de kracht hunner zamenwerking voortsproot, deden zij het tegenwoordige beschavings tijdperk geboren worden. Alle onze staatkundige en kerkelijke instellingen zijn op dien bodem ontstaan; alle groote scheppingen dezer eeuw dragen den stempel hunner heerschappij op het voorhoofd. Kan men hopen nieuwe instellingen te gronden onder den invloed van dit alomtegenwoordig waarschuwend *Memento?* Zal eene demokratische staat gevestigd kunnen worden op eenen bodem, waar elke steen aan de scheppende kracht van het koningschap herinnert; zal eene nieuwe opvatting der Christelijke stelregels dáár gehoor erlangen, wáár elke kerktoren aan de scheppende geestdrift van de oude leer doet gedenken?

De ondervinding heeft die vraag ontkennend beantwoord. Van waar dan die eeuwige terugkeer tot de Monarchie na bloedige oproeren? De opstand had in Frankrijk de namen der straten en pleinen veranderd; . . . . heeft iemand zich aan die herdooping gehouden? De historische herinnering is magtiger dan nieuwe denkbeelden; de oprigting van eene nieuwe orde van zaken is alleen mogelijk op de overblijfsels der oude grondslagen, dat is, met de Monarchie en het Christendom valt of staat onze maatschappelijke beschaving.

Met het eerste dreigend en vorderend optreden der nieuwe beginselen vangt het verval der oude aan. De mogelijkheid van hun ontstaan is het eerste kenteeken van het verval. Het is de aanvangende

handligting des zoons van uit de vaderlijke verzorging, die hem met zoo veel liefde verpleegde. Het is de wereldgeschiedkundige ondankbaarheid van het opgevoed schepsel tegen den opvoeder, de noodzakelijkheid des vooruitgangs over verwoestingen. Eene magt is op het toppunt van zijnen bloei, zoo lang zij de voorwaarden van haar bestaan vervullen kan, zoo lang zij allen bevredigt, en zoo lang de menigte met opofferende geestvervoering hare plannen te gemoet snelt. Zij is in het begin van haar verval, zoodra zich nieuwe behoeften dreigend tegen haar doen gelden; zij nadert hare ontbinding, zoodra men haar ongestraft trotseeren kan.

De openbaring van nieuwe beginselen is niet te wijten aan de moeder, in welker schoot zij gekweekt worden. Het is niet de schuld van het koningschap, als de baardige demokratie in zijne veelsoortige gestalten dreigend aan deszelfs poorten klopt. Wie kan zonder onbillijkheid aan het koningschap het verwijt doen van zich niet naar den vooruitgang der menschelijke beschaving te voegen? Het is nog niet lang geleden, dat de liefde tot het koningschap en tot de overheden magtig in ons was, gelijk aan gene zijde der zee de liefde tot het gemeenebest. Kan men het laken, wanneer het zich met al zijne middelen beschut en verdedigt? Het is de natuurlijke strijd van al wat bestaat tegen den dreigenden ondergang. Het kan niet toegeven zonder zich tevens over te geven.

Dat langzamerhand te voorschijn treden van nieuwe staatkundige, godsdienstige en maatschappelijke behoeften, is het eigendommelijke van elke beschaving.

Wat is beschaving anders dan vermeerdering en vergrooting van menschelijke ongelijkheid? dan de zegepraal van het zelfzuchtige verstand en des toevalligen rijkdoms, welke met gehuurde handen voor zich spoorwegen naar het doel des genots voltooien? Onder den met goud omstikten purpermantel van een pralend en schitterend beschavingsstelsel, worstelen dreigende vraagstukken langzaam en onopgemerkt, en geen Engel op den troon zou hun ontstaan kunnen beletten! Doch er is nog een kenteeken van het begin des vervals; het is de zedelijke verzwakking der geslachten, die eenen gelijken tred met het verval der beschaving houdt. Met het Romeinsche burgerregt vielen ook de Romeinen, zoodra de verbasterde beschaving de aan hunne heerschappij onderworpen wereld tot een Capua hunner zeden gemaakt had.

Waarheen wij ons wenden, ontdekken wij deze treurige kenteekenen. De bedwelmende wierookwolken, waarmede de tijd zich zelven bewierookt, kunnen zijne naaktheid niet bedekken. In stede van krachtige, naar eenheid strevende pogingen, waardoor de hoogte van het ontwikkelings tijdperk zich openbaart als de bron van eene langdurige en krachtige geestontwikkeling, ontwaren wij splitsingen en kloven in den staat, in de godsdienst en in de maatschappij, terwijl zich uit de diepte socialistische bespiegelingen, — (thans nog slechts spoken van denkbeeldige hersenschimmen, en toch welligt grondslagen eener toekomstige maatschappelijke beschaving) — dreigend verheffen.

Uit de overweging der menschelijke ongelijkheid werd de gedachte aan gelijkheid geboren, en het

geloof aan gelijkheid van regten volgde weldra de nieuwe leer! Dagelijks neemt het kenmerkend onderscheid tusschen willen en kunnen toe! Lange en woeste optogten stroomen ter vereering van het gouden kalf bijeen, en het opschrift hunner banieren is: *Genot!* Kortstondige opwellingen van driftige vervoering, korte, bloedige en woeste opstanden, en dan vadzige terugkeer tot het oude, — lange, zeer lange tijdperken van reactie!.... Wij zijn het eerste gedeelte van het tijdperk dier tegenomwenteling ingetreden. De opstand is overwonnen, gelijk zij moest overwonnen worden, en zóó als zij nog meermalen overwonnen zal worden. De vader, al heeft hij het toppunt zijner levenskrachten reeds overschreden, is nog sterk en magtig genoeg, om de vrijheidsliefde zijns zoons te straffen en te beteugelen. Hij heeft zijn vermogen nog niet in de hand zijns kinds overgegeven: wat zal het arme, slecht opgevoede kind zonder geld, zonder middelen onderstaan? Onder een streng opzigt gesteld, kust het de hand des strengen vaders, want het bemint de frissche lucht, en vreest voor de magere soepen van het verbeterhuis, terwijl zijne spottende broeders en makkers het uitlagchen.

In dit oogenblik openen zich de poorten der oude Katholieke vesting, en de Jezuiten verschijnen rustig, onveranderd, vastberaden, en zich zelve van hunne magt bewust in het stille strijdperk. »O gij dwazen!" roept hunne huichelende stem, »waarom hebt gij ons vervolgt, en verdreven, ons, de beste en trouwste opvoeders der wereld!... Hoort ten minste nog onze vermanende stem. Geeft uwe kinderen in onze

handen; laat ons leeren, prediken en biechten, dan zal de woestenij des toorns zich in eene lieflijk bloeijende en groenende plek met geduldige, vreedzame schapen veranderen!" ......

Inderdaad het gezelschap van JEZUS heeft nimmer het tooneel onder gunstiger verhoudingen betreden dan thans. In den troebelen stroom des tijds bevinden zich visschen voor alle hunne lokazen. Van den koning tot den bedelaar, ieder vindt iets in hunne zakken. En hoe schoon is hunne hemel! hoe breed en gemakkelijk zijn de wegen, die zij tot het Paradijs doen uitloopen! En dan, naast de breede wegen, die heimelijke smokkelaarspaden voor schroomvallige zielen!... Wenscht gij naar geld? Zij zijn nooit gierig geweest. Verlangt gij eer en invloed te verkrijgen? Zij zijn bereid het U te verschaffen. Zijt gij belust naar hemelsch Manna en naar ziel versterkende spijze? Hunne prachtige tempels zijn nimmer gesloten. Heeft de wereld daarentegen uwen maag en gezondheid bedorven, en verlangt gij naar stille, aanschouwelijke rust? Hunne kloosters ontvangen U met opene armen. Gaat gij gebukt onder den last der zonde? Zij zijn bereid u dien lastigen vracht van de schouders te ligten. Hoe verleidelijk! Wat kan het eenvoudige, koude en strenge Protestantisme aan de naar genot zoekende wereld van 1852, daarvoor in de plaats aanbieden? Waar zijn de moedige strijders, die het *» den ouden, boozen » vijand vol van groote magt en list*" kan tegenstellen. De waterbaan ligt voor de roeijers van het heilige schip der kerk open; de leeuw des tijdgeestes

ligt gekluisterd en kwispelstaartend in zijn hol; de Protestantsche geestelijkheid zit met zelfsbehagen op zijne standplaatsen, en rookt dáár zijne pijp onder het lezen der langwijlige kerkelijke bladen, ... de baan is voor de Jezuiten geopend. Hoe ver zullen zij gaan?

EERSTE HOOFDSTUK.

Geheime plannen der Jezuiten. — Verklaring des plans. — Hervorming. — Werkzaamheid van het Katholicisme. — Wereldoverheersching der Jezuiten. — Pater ROOTHAAN. — Hoe zij het Volk, de Grooten en de Vorsten voor zich winnen. — Het register hunner vijanden. — De Heer HENRION. — De Bisschop van LUXEMBURG. — De Heer DE MAISTRE. — Opheffingsbulle van CLEMENS XIV. — Onderrigt. —

De gedurige wederkomst der Orde; de duurzaamheid van haar bestaan; hare onwrikbare standvastigheid in het volvoeren harer plannen tegen de onloochenbare, haar niet onbekende wet van vooruitgang; haar opkomen en verdwijnen; haar geduldig loeren op de wegen der geschiedenis; de onvermoeide werkzaamheid van hare leden, die, zonder aan eenig eigenbelang gehoor te geven, met eene verwonderlijke vaardigheid al hunne persoonlijke belangen aan het algemeene doel ten offer brengen, dit alles kan door de verbazing wekkende gedrogtelijkheid van het doeleind zelf verklaard worden.

Inderdaad, wanneer wij eenen blik in de geschiedenis en op de schriften der Orde werpen, dan kunnen wij niet nalaten te huiveren voor het reusachtig doel, hetwelk dit overmoedige gezelschap in vermetele stoutheid zich heeft voorgesteld. Dit doel, gekoesterd door een broederschap van monniken tegen de magt, de uitgestrektheid en het verstand der gansche wereld, zou belagchelijk schijnen, had niet het in stand blijven der Katholieke theocratie, het voortduren van haren invloed en het toenemen van het getal harer belijders ons van het doeltreffende der middelen overtuigd, welke, door het genootschap van JEZUS tot hooger volkomenheid gebragt, en, met taai geduld en vastberadenheid aangewend, onder zekere omstandigheden tot ongehoorde uitkomsten kunnen voeren.

Bedriegen wij ons niet ten aanzien van den hooggeroemden gloed der zonnestralen van den zoogenaamden vooruitgang. De Hervorming met hare gevolgen heeft aan het Katholicisme betrekkelijk weinig schade veroorzaakt, en in driehonderd jaren geringe vorderingen gemaakt. De onzedelijkheid der Italiaansche volken is geen teeken van afval. Er is integendeel voor de zedeloosheid en de zedelijke verzwakking geen gemakkelijker godsdienst dan de alleenzaligmakende Roomsche godsdienst met hare achterdeuren, met hare rijke bronnen van absolutie, en hare zinnelijke eeredienst. Hare aanmatiging in de laatste tijden is daarvan het treffendste bewijs. Deze uitbreiding en nieuwe levendigheid zijn het gevolg der Jezuitische bedrijvigheid en werkzaamheid, die den geschikten tijd voor de

herstelling der hierarchische kerkelijke regering zag naderen. Doch hun voornemen is niet slechts de oude hierarchie te herstellen, hun doel strekt zich verder uit. Zij willen door overreding en leiding den top van de PETRUSrots bereiken; zich als vorsten der hierarchie verheffen, en van die hoogte af hun ijzeren net over de wereld uitspreiden; zij willen elk medelid van hunne Orde tot een' wereldheerscher maken. Ziedaar het reuzendoel, welks volvoering zij zich hebben voorgenomen.

Hooren wij, hoe de schrijvers van hunne Orde zich over die reusachtige onderneming uitlaten.

Pater ROOTHAAN, de generaal der Orde, zeide ter gelegenheid van eene met een' krijgsraad veel overeenkomst hebbende vergadering der Jezuiten: »Gij weet het, hetgeen wij beoogen, is de heerschappij der wereld! Laat ons arbeiden, steeds meer arbeiden dan allen, die zich voorgenomen hebben het oude gebouw der priesterheerschappij weder op te rigten. Geene rust, geene verpozing vóór dat de maatschappij zich weder door de kerk laat regeren, dat wil zeggen, door ons laat besturen door middel van eenen Paus uit onze eigene fabriek. Maar laten wij de regte middelen gebruiken om tot ons doel te geraken! Laten wij ons eerst tot het volk wenden, hetwelk, arm en verdrukt, zucht onder vaandels versierd met de teekenen eener gedroomde vrijheid. Laten wij tot hetzelve spreken: het zal ons aanhooren. Verkondigen wij aan het volk het nieuwe CANAAN, het land, wáár melk en honing vloeit, en, gelooft mij, ik ken het; het volk zal voor den vleeschmaaltijd der beloften het schamele linzen-

geregt der vrijheid gaarne verkoopen. Laten wij het vleijen, terwijl wij deszelfs belachelijke gedachten van vrijheid, gelijkheid en broederschap in schijn deelen. Laten wij het volk leeren zijne ellende te beschouwen als de straf des goddelijken toorns, welke zich over het verval en de vernedering van zijne kerk en van zijnen stedehouder wreekt. Om aan het Katholicisme glans te verschaffen, moeten wij trachten beroemde staat- en letterkundige mannen voor ons te winnen; aldus verguld, verzachten wij den bitteren smaak van ons middeleeuwsch bestaan, en dringen wij ons bij de wereld in met zoetvloeijende taal, het beste middel, om dezelve in beweging te brengen. Ontbreekt aan de schrijvers de lust om ten onzen voordeele te schrijven, dan betalen wij hen met goud of met wat zij slechts willen. Wanneer slechts ons gebouw grooter wordt en zich uitbreidt, wat scheelt het dan ons, welke de hand of het werktuig zij, dat ons en onze bedoelingen dient? Degenen, die de ijverigste Katholieken zijn geworden, geven op als reden hunner bekeering de grootsche plegtigheden onzer prachtige eeredienst. Welaan, tasten wij in onze schatkamers; laten wij onze rozenkransen, onze mirakuleuze medailles, onze wonderen, onze beelden, onze feesten hunne rol laten spelen; gieten wij een' onafgebroken stroom van wonderen over hen uit.... de onverklaarbare neiging tot het wonderlijke in der menschen ziel gezeteld, is nimmer krachtiger en werkzamer dan in tijden van ellende en van nood. Het eerste geslacht zal zich ongetwijfeld niet geheel naar onzen wil voegen; doch het tweede zal het hoofd reeds dieper buigen, en het derde

zal ons geheel volgen. De bevolking des aardbols zullen wij ter aanvulling der geledigde en verarmde korenzolders der heilige stad, *op onze wijze*, dienstbaar maken! — Wij zullen den ketterschen geest uit hoofden en harten verdrijven; wij zullen hunne denkbeelden zoo zeer onder de onzen brengen, en aan onze denkbeelden vasthechten, dat zij zich slechts naar onzen wil bewegen. En de BIJBEL, die kruipende, venijn spuwende slang, uit wier oogen vuurvonken springen; die, ofschoon met den voet vertreden, ons nog met zijn gift bedreigt, — wij zullen dien weder tot eene tuchtroede maken, zoodra wij denzelven weder ganschelijk in onze magt hebben. O! tooverachtige, geheimzinnige tuchtroede, wij zullen u niet meer uit onze hand laten glijden! Wat de grooten en rijken betreft, zij zullen moeijelijker voor ons te winnen zijn. Zij kennen ons beter, en wij moeten hen eerst de vrees voor ons benemen. Laten wij ons juk als ligt en zacht doen voorkomen. Sparen wij geene moeite, om hen te doen verstaan, dat zij zich niet over de rijkdommen behoeven te verontrusten, die wij weten bijeen te garen; laten wij hen veeleer de noodzakelijkheid derzelve bewijzen, daar zonder geld niets groots volbragt kan worden. Trachten wij hen te doen gevoelen, dat de oude twisten tusschen kerk en staat niet meer kunnen plaats vinden, nademaal beide partijen zeer wel weten, dat de overschreiding van de grenzen hunner magt geen voordeel voor hen aanbrengt. Bovendien weet gij zeer goed, dat onze geestelijke verootmoedigingen, onze broederschappen, onze feesten, onze boekjes veel minder te

vreezen zijn, dan de pest der veelsoortige dagbladen, die de hartstogten in beweging brengen. Welligt, mijne broeders, is nimmer de tijd zoo gunstig geweest, om de grooten der aarde voor ons te winnen. Zij hebben het los gebroken ondier des volks in al zijne woede leeren kennen. Laten wij ongemerkt hen op dien slapenden tijger met bloedige klaauwen wijzen, en duiden wij tegelijk de middelen, *onze middelen* aan, om denzelven voor eeuwig aan kluisters te leggen. Laten wij trachten hen te doen begrijpen, dat de oorzaak des kwaads, de oproerige giststof, zoolang zal blijven voortduren, als het Protestantisme bestaat, terwijl de biecht in het godsdienstige elke andere biecht aankweekt en bevordert; dat de bewonderenswaardige orde van zaken, die wij ons voorgenomen hebben te herstellen, dan alleen mogelijk is, wanneer de volken gedwongen zijn, om zich slechts rondom twee middelpunten te bewegen: het koningschap en de kerk. Laten wij hun onophoudelijk voorprediken: ten dage, dat de aristocratie der kerk valt, zullen met haar alle overige aristocratiën vallen."

» Ten dage, dat de Katholieke kerk van het hoofd beroofd wordt, zullen de Koningen insgelijks hunne hoofden verliezen."

» Ten dage dat het purperkleed onzer kardinalen verscheurd wordt, zullen alle purperen kleederen in hetzelfde lot deelen."

» Ten dage dat onze eeredienst van zijnen glans en zijne heerlijkheid beroofd wordt, zal ook aan anderen hunne glans en heerlijkheid ontnomen worden. En ik zegge U, zij zullen ons hooren: de vrees

voor het monster des oproers is grooter dan de vrees voor de kerk."

»Wat de Protestantsche grooten betreft, zegt tot hen: het Protestantisme is eene dwaling. Het heeft tallooze ellenden en rampen aangebragt. Tot op dezen oogenblik hebt gij eene verminkte, onvruchtbare godsdienst gehad; slechts in het Katholicisme heerscht eenheid. Zonder biecht, zonder Paus; zonder eene schitterende, de zinnen streelende eeredienst; zonder een vast middelpunt van beweging; zonder eenen ten allen tijde gelijkelijk magtigen teugel, moet de maatschappij de prooi des vervals en der verzwakking worden, en in eenen staat van verdorvenheid vervallen, welke alleen door middel van het zwaard kan worden verbeterd. Vergeet vooral niet eene lijst der meest te schroomen, en het moeijelijkst te verzetten menschen, die van eenigen invloed op den staat zijn, op te maken. Dit register, hetwelk eene volledige en regelmatige aanwijzing van de verschillende karakters bevatten moet, zal onze zendelingen van de gevaren onderrigten, die zich op hunnen weg kunnen voordoen."

»Hebben wij alzoo eenmaal den Pauselijken kolossus op zijne grondvesten hersteld; hebben wij aldus langzamerhand onze magt onder de volken uitgebreid, en de kerk noodzakelijk, gevreesd en onontbeerlijk gemaakt; is de geestelijkheid een werktuig met 40,000 armen geworden, wier hoofden aan onzen wil gehoorzamen; hebben wij de kortzichtige en zwakke kardinalen en bisschoppen tegen mannen uit onze school verwisseld; zit een Paus van ons maaksel op den eeu-

wigen stoel van PETRUS; hebben de vorsten naar onze stem geluisterd; beheerschen wij de vorsten door hunne gunstelingen, of hunne gunstelingen door hen; heeft het Protestantsche CHINA ons zijne poorten ontsloten, dan, mijne broeders, laten wij de oude paleizen der inkwisitie weder uit hunne bouwvallen herrijzen, en de overwonnen wereld zal voor eeuwig in onze kluisters geboeid liggen!"

Waarlijk, een heerlijk vooruitzigt!... De vrolijke, levenvolle, vooruitstrevende en voortbrengende wereld zal in eene woestenij met lijksteenen der begravene vrijheid veranderd, en met ondoordringbare lichtschermen bezet zijn in stede van door de zon der verlichting bestraald te worden, terwijl de alom heerschende doodsche stilte slechts door het gelui der klokken en de karavaansgewijze voorttrekkende optogten der processiën verbroken, en de akelige duisternis alleen door de gewijde kaarsen en de vlammen der brandstapels verlicht zal worden! Het is hier om niets minder te doen, dan om alle de denkbeelden uit te roeijen, welke de Hervorming en de Fransche revolutie hebben voortgebragt; om het regt van vrij onderzoek en vrije denkwijze te vernietigen; om het geweten in de slavernij der Katholieke overheid te kluisteren; om het beginsel der vrijheid te verdelgen; om de bron van alle regt te stoppen, met een woord, om de veroveringen van eeuwen van vooruitgang te vernietigen.

De wereld zij op hare hoede! In eene reeks van Jezuitische schrijvers en verdedigers der Orde vinden wij de bewijzen der gronddenkbeelden van dit nieuwe Machiavellistische plan, welks sluw uitgere-

kende, diep tastende middelen wij nader zullen leeren kennen.

De Heer HENRION, een verdediger der Jezuiten, schaamt zich niet, om het wederkeeren der Orde als eene bijzondere goddelijke beschikking aan te merken. »In de zedelijke wereld, zegt hij, treedt geene krankheid te voorschijn, zonder dat de tijd te gelijk een geneesmiddel aanbrengt. Uit dit oogpunt beschouwd, stemt het ons tot een gunstig oordeel ten aanzien der Orde, dat de terugkomst der Orde juist in den jare 1814, plaats vond, toen de volken, ten gevolge van den zeden bedervenden invloed des langen Europeschen oorlogs, beginselen toegedaan waren even verderfelijk voor de kerk als voor den staat. In dat oogenblik verhief zich de Orde op nieuw, en het kan als eene bijzondere, goddelijke bestelling worden aangemerkt, dat Paus PIUS VII, het denkbeeld opvattede, om rondom den pausselijken stoel de leden van een genootschap te verzamelen, dat zoo geschikt is om de dwalingen te verdrijven, en om het reine licht van het Katholicisme weder te doen schijnen,"

Zoo zegt ook Monseigneur LAURENT, Bisschop van LUXEMBURG, in zijnen herderlijken brief van 1845, nadat hij PHILIPPUS II, eenen wijzen, welwillenden monarch, en de middeleeuwen een *gouden tijdperk* genoemd heeft: »GOD heeft aan zijne kerk een wel ingerigt leger ter hulpe gezonden onder de bevelen van eenen dapperen generaal, IGNATIUS LOYOLA. Vervloekt zijn alle de vorsten van Europa, die, door eenen verderfelijken, door hunne zoogenaamde wijsgeeren aangekweekten invloed bewogen, ROME gedwongen heb-

ben de Orde van IGNATIUS, den grooten, voor eenigen tijd op te heffen."

Hoe wonderbaarlijk strijdt de door den Heer HENRION aangevoerde hoogere ingeving van PIUS VII, om de Orde te herstellen, met de verzekering des bisschops van LUXEMBURG, dat de Orde *slechts voor eenigen tijd* opgeheven is geweest, en met den inhoud der opheffingsbulle van CLEMENS XIV, die de ontbinding der Orde in de volgende bewoordingen uitspreekt: »Op de ingeving en door de hulpe des HEILIGEN GEESTES, na streng onderzoek, volgens onze onfeilbare overtuiging, en uit kracht van de volle magt van ons Apostolisch ambt, heffen wij de Orde der Jezuiten op, en verklaren wij voor ongeoorloofd en onwettig ieder hunner ambtelijke handelingen, enz. Wij verklaren *voor altoos en voor eeuwig* opgeheven en vernietigd alle soort van geestelijke en wereldlijke magt haars generaals, enz. enz. . . . . ."

Bovenal en vóór alle dingen trachten zij door alle middelen van overreding, door alle denkbare beloften van toekomstige rust en slaafsche gehoorzaamheid, het onderwijs aller klassen en rangen aan zich te trekken. Met eene schaamteloosheid, die alle begrip te boven gaat, deelen zij hunne gevoelens en meeningen omtrent het gevaar der kennis, des vrijen onderzoeks, en der verlichting mede. »Waartoe de menschen in eene onnutte kunde opgebragt?" zegt de Heer DE MAISTRE, een der ijverigste verdedigers van het Jezuitisme, die door het dankbare genootschap in de Jezuiten kerk te TURIJN begraven is: »Alleen de prelaten, de adel, de hooge ambtenaren in den staat moe-

ten bewaarders der waarheden zijn, om aan de volken dat wat goed, wat waar of valsch in de zedeleer is, mede te deelen; de overigen hebben het regt niet om zulke zaken te beoordeelen; zij hebben de natuurkundige wetenschappen om zich bezig te houden.... Hebben zij dus reden om zich te beklagen? Wanneer iemand het waagt over eene vrijzinnige leerstelling met woorden of in geschriften te spreken, moet hij gelijk een dief verdreven worden. Hoe kon men zoo dwaas zijn, om aan allen de lezing van het WOORD toe te staan? Daarin ligt de oorzaak van ons verderf." En in zijnen algemeenen brief van 15, Augustus 1832, zegt GREGORIUS XVI: »De leer van burgerlijke en politieke vrijheid is verwerpelijk. Men kan niet te veel vrees voor vrijheid van meening, van drukpers, en inzonderheid voor vrijheid van grondstellingen koesteren, die aan de menschen vrijheid van geweten toekennen."

Doch niet alleen voor het volk, maar ook voor de priesters wordt eene beperking van het onderwijs verlangd. In den reeds aangehaalden herderlijken brief zegt de bisschop van LUXEMBURG: »Gelijk in het Paradijs de *boom des levens* door den *boom der kennis* vernietigd werd, zoo gaat het ook in dezen tegenwoordigen tijd. De universiteiten hebben zich boven de seminariën verheven, en de priesters, verleid door het bekoorlijke eener hoogmoedige wetenschap, begeven zich naar de universiteiten met even veel ijver als men zich begeeft naar eene jaarmarkt. De kerk behoeft slechts eene ware kerkelijke opvoeding, zoo als de seminariën die geven, en geenzins de wetenschappelijke opleiding der universiteiten."

De abt COUCHOUD, een der kweekelingen van den heer DE MAISTRE, vordert vrijheid van onderwijs. Hij verlangt die vrijheid voor *allen;* hij kampt tegen allen alleenhandel, en verklaart zich den voorstander van de gemeenschappelijke regten van allen. Na eenen vloed van schoone woorden, beijvert de abt zich evenwel om ons *zijne* opvatting van dat regt duidelijk te maken. »Zonder de kerk leidt het tot niets dan ongeloof en twijfelzucht,..... elk ander onderwijs zoude eene te kortdoening aan het geloof, een zielenmoord zijn. De staat kan, indien dezelve in de vrijheid van onderwijs bewilligt, zich het oppertoezigt over de openbare scholen voorbehouden, doch, had dit plaats, het zou eene beleediging voor de bisschoppen zijn, zulke voorzigtigheidsmaatregelen nog heden te behouden. Elke priester, *hetzij wereldlijk of niet wereldlijk, moet het regt hebben om eene school op te rigten, of om aan eene openbare instelling van onderwijs onderrigt te geven, zonder tot de verklaring gedwongen te worden, dat hij tot een genootschap behoort, hetwelk hiertoe niet gemagtigd is.*"

»De geestelijkheid in overeenstemming met de Roomsch-Katholieke huisgezinnen, vordert van den koning, dat de opvoeding en het verder onderwijs niets zij, als eene voortzetting en ontwikkeling der godsdienstige opvoeding, die, op moeders schoot begonnen, door de geestelijken wordt voortgezet, opdat de jeugdige zielen niet verloren gaan. De geestelijkheid en de Katholieke huisgezinnen vorderen, dat het hooger onderwijs met het lagere overeenstemme. De geeste-

lijkheid wil niet, dat het onderwijs de *nieuwe* d. i. de antikatholieke rigting begunstige! Neen! zij verlangt van den staat, dat dezelve in het onderwijs der aan hen toevertrouwde kinderen, hun volkomene vrijheid late!" En de Heer DE MAISTRE, voegt er, als verklaring op het einde van een beroep des bisschops van CHARTRES bij: »Wanneer men niet tot de oude grondstelsels terugkeert; wanneer men het onderwijs niet in handen der priesters teruggeeft, en de wetenschap niet onder de kerk stelt, zoo zullen onberekenbare rampen over ons komen. De wetenschap zal ons dommer maken, d. i. ons tot den laagsten trap van domheid terugvoeren. Van den oogenblik af, dat de kerk het regt, hetwelk zij verloor, weder terugkrijgt, zal zij hare wapens tegen den *nieuwen tijdgeest* rigten. Niets zal op de heilige onafhankelijkheid harer leer inbreuk maken; niemand zal zelfs ter breedte van het minste stofje haar geestelijk alvermogen krenken. *Bewaarster der eenige ware vrijheid en gelijkheid,* zal zij nimmer in eene deeling bewilligen; zij is koningin of niets." ....

Een proefje van de kunst waarmede, en van de wijze, waarop zij de voornamen en rijken voor een' opstand doen beven, en ze door de vreeze des volks in de armen van het Katholicisme voeren, levert eene, den 21, Mei 1845, in de kerk ST. ROCHE te PARIJS, door den Abt LE DREUILLE, gehoudene predikatie. »Ik ben den priester des volks .... de arbeiders genieten het regt niet, dat hun toekomt; het is de pligt der magtigen en der rijken om hun dat regt te verzekeren. Het is mijne pligt, om u te zeggen, dat het

volk de toorts in handen heeft; dat er slechts ééne vonk noodig is om dezelve aan te steken, en u oogenblikkelijk, onder het weeklagen der wraak, uwe kasteelen en paleizen te doen ontruimen.... Heeft men vergeten, dat de wettelijk verbindende voorregten in het gerigt des volks hunne kracht verliezen?...."

Oneindig rijk zijn de schriften der Jezuiten en hunner verdedigers aan hatelijke, beleedigende, dikwerf beschimpende uitvallen, en aantijgingen tegen het Protestantisme gerigt, en aan aanprijzingen en verzekeringen hunner dienstwilligheid en dienstvaardigheid voor de vorsten.

De Graaf DE LA ROCHEFOUCAULD ziet in de Hervorming het rijk des boozen, die gekomen is, om GODS rijk op aarde te vernietigen. »Het is nu tijd,» zegt hij," om het rijk des tegenwoordigen toestands in vroegere oorzaken te zoeken. Men moet tot LUTHER's tijd teruggaan. Eene vrouw zonder naam en een afvallige monnik staken de vanen des oproers op. VOLTAIRE en ROUSSEAU vereffenden onverschrokken den weg tot die nieuwe hel, en de volken maakten gebruik van dezen duivelsweg. Het Katholicisme erkent de regten van iedereen, de regten der volken zoowel als die der vorsten. Derhalve houdt het de wettige regeringen staande...."

»Wilden de vorsten toch, »zegt hunne stoute voorvechter, de heer DE MAISTRE," wilden de vorsten toch inzien, dat de magt uit hunne handen ontsnapt; dat de Europesche monarchie alleen door ééne enkele, en alle andere eerediensten uitsluitende godsdienst gered en behouden kan worden, en dat, indien deze bondgenoote

hen ontbreekt, zij vroeg of laat zullen vallen. Om in EUROPA ééne godsdienst en ééne magt in te voeren; om aan de waarheid de magt te verschaffen; om de verlorene veroveringen te heroveren; om den troon weder te bevestigen, en den algemeenen oproergeest, die ons met schrikkelijke rampen bedreigt, te stillen, moet de eerste onvermijdelijke schrede zijn, het noodlottige woord: *Protestantisme*, voor altijd uit te wisschen en te vernietigen. Ja, het zijn de Hervormers, die, de stormklok tegen den Paus en tegen ROME luidende, aan den ouden eerwaardigen kolossus der Roomsche kerkregering den eersten slag toebragten; die den menschelijken geest tot de beslissing van godsdienstige vraagstukken geleid, en daardoor tot de beslissing van politieke grondstelsels gevoerd hebben, beslissingen, welke den troon en het altaar ondermijnen. De tijd is gekomen, om de herstelling van het oude, trotsche paleis met alle kracht te beginnen." Op eene andere plaats zegt dezelfde schrijver: »De koningen begunstigen sedert drie eeuwen de Hervorming ten nadeele der kerk. Men ziet hen de volken van het wederkeeren tot de groote Katholieke éénheid terughouden, om hunne wankelende tronen te beveiligen. Doch deze éénheid der kerk was steeds op de verschillende trappen, en onder de verschillende vormen van heerschappij en priesterdom, te magtig en te invloedrijk op de wereld, om hare goddelijke bestemming te loochenen; er bestaat een zoo innig verband tusschen beide magten, dat hunne vereeniging voor hun wederzijdsch behoud noodzakelijk wordt."

» Al wat men aanvoert, om aan de Protestantsche magten den invloed van eene vreemde magt als gevaarlijk af te schilderen, gelijkt op den belagchelijken vogelverschrikker, die in de elfde eeuw werd opgevuld, maar voor het tegenwoordige zonder beduidenis is. Er bestaat eene zoo naauwe betrekking tusschen de geestelijke magt en de magt der koningen, dat men de eerste niet kan veranderen zonder de tweede te schaden. Men heeft aan de vorsten vrees ingeboezemd voor eene magt, die hunne handelingen vijandig en hinderlijk in den weg zou staan. En toch heeft deze magt oneindig veel voor hen gedaan, want zij verklaarde de oppermagt voor eene goddelijke inrigting.... Er heerscht thans te veel vrijheid, te veel beweging, te veel vrije wilskracht in de wereld; elk een wil rigten, schrijven, besturen en regeeren; men zucht onder den last van eenen zondvloed van geschriften; de halve wereld wil heerschen, terwijl de andere helft van honger sterft."

Tegen deze beweging, tegen dezen geest, die de gansche maatschappelijke orde dreigt om te keeren, weet de heer DE MAISTRE geen ander behoedmiddel aan te wenden, dan de herstelling der monnikenorden, om zóó de wereld aan kluisters te leggen. Hij noemt het kloosterleven eene *edele slavernij*. Ik laat hier in weinige woorden zijne duidelijk uiteengezette geloofsbelijdenis volgen: » Het gansche menschengeslacht is voor *eenige* menschen geschapen. Overal heeft eene kleine menigte de massa's beheerscht, want zonder eene meer of min invloedrijke, geestelijke en wereldlijke aristocratie, is de oppermagt zelve niet toereikende...."

Een met de geestelijkheid vereenigd monnikendom, die beiden met blinde gehoorzaamheid aan eenen geestelijken opperheer onderworpen zijn, en in de vertrouwdste en naauwste verstandhouding met den adel en de koningen staan, zie daar den staat van zaken, welke de heer DE MAISTRE en zijne aanhangers wenschen tot stand te brengen. » Haast u derhalve," gaat hij voort, » naar ROME te schrijven, om dáár eindelijk eene wettelijke bepaling te doen uitvaardigen, die den *twijfel voor onwettig verklaart.* Dat is alles, wat gij te doen hebt; *de staatkunde vereischt niets meer.* - Geene menschelijke maatschappij kan zonder regering bestaan, geene regering zonder opperheerschappij; geene opperheerschappij zonder *onfeilbaarheid*, aan de eene zijde (van de kant der vorsten) menschelijk verondersteld, aan de andere zijde (van de kant des Pausen) goddelijk toegezegd." Achter deze omhaal van woorden, onder alle deze schitterende aanprijzingen en beloften, welke zij ter verkrijging eener despotische overheersching des geestes en ter herstelling van den middeleeuwschen toestand, in een nieuwerwetsch kleed gestoken, den vorsten voorhouden, schuilt die heerschzuchtige, despotische geest, die juist niet altijd even Christelijk is geweest sedert de oprigting der hierarchie, en meer bepaaldelijk sedert de stichting des genootschaps van JEZUS.

Nog meerdere uitspraken van hunne schrijvers, pauselijke bullen en heimelijke voorschriften hunner gezanten, geven daarvan afdoende bewijzen aan de hand. Schreef niet Paus PIUS VII, aan zijnen nuntius in het jaar 1804, deze regels: » Volgens het grondbeginsel des

regts is het eene stellige wet der kerk, dat onderdanen van alle pligten en verbindtenissen jegens kettersche vorsten vrijgesteld en niet gehouden zijn dezelve na te leven. Om der geschiedenis wille kan men de uitspraken en oordeelen der Pausen en der conciliën tegen de bij hunne gevoelen volhardende kettersche vorsten niet loochenen. In waarheid, » dus eindigt PIUS VII dezen brief," wij leven in eenen tijd van zóó diepe vernedering der bruid van CHRISTUS, dat het haar niet mogelijk is zich door de *gewoone heilige middelen* te verheffen, en zij gedwongen wordt den loop van hare strenge regtvaardigheid tegen de vijanden des geloofs te stuiten."

Heeft niet GREGORIUS VII, meer dan eens beweerd, » dat de magt der koningen over de menschen door SATAN ingevoerd is" ; zeide hij niet op den oogenblik dat hij de driedubbele kroon op het hoofd zette : » De *Vader* der vorsten en koningen, de *Heer* aller heerschers, de *Regter* der wereld heeft als geschenk der heilige kerk de hoogste, meest omvattende geestelijke en wereldlijke magt ontvangen !" Zegt niet dezelfde Paus bij eene andere gelegenheid : » Alles, wat op bevel des Pausen geschiedt, geschiedt op GODS bevel. Wanneer de gansche wereld zich daartegen verzette, zelfs wanneer dit bevel in tegenspraak met de EVANGELIËN was, dan moet men toch den Paus alleen gelooven. Het is niet geoorloofd de handelingen van den Paus te beoordeelen en te berispen. Hij is boven bisschoppen, boven conciliën en koningen verheven. De Paus is door GOD ingesteld om keizer- en koningrijken, vorstendommen en graafschappen, en

al hetgeen, naar welks bezit de menschen streven, volgens zijne overtuiging van persoonlijke verdiensten weg te schenken. Alle geestelijke en wereldlijke aangelegenheden moeten voor den regterstoel des Pausen beslist worden, die *alleen door* GOD is aangesteld. De Paus is onfeilbaar, en die niet aan zijne geboden gehoorzaamt, is een ketter. Elke door hem goedgekeurde wet is onbedriegelijk."

De heer DE SAINT-CHIRON, een der wereldlijke ridders van het vrome genootschap, beveelt in zijne »Christelijke zamenspraken," aan onzen tijd: »om in den Paus, den *vader* der koningen te beschouwen, wiens raad, indien dezelve wordt opgevolgd, een einde aan den krijg zal maken, die sints eene halve eeuw tusschen de volken en de vorsten gevoerd wordt; dan zal eene onzekere en gewapende vredes toestand voor eene zegenrijke rust plaats maken. Het Pausdom vermag oneindig veel tot heil des volks, doch alleen onder de voorwaarde, dat volken en vorsten aan het Pausdom gehoorzaam zijn, en niet meer tegen hetzelve strijden, d. i. dat zij zich door het Pausdom willen laten redden."

In het jaar 1300, verklaarde Paus BONIFACIUS VIII, in de Bulle: *Unam Sanctam:* »De wereldlijke magt is slechts een toevoegsel der geestelijke magt. De dubbele magt van den Paus is een geloofsartikel, en het is voor de zaligheid der zielen noodig te gelooven, dat de Paus de *Heer* van beide magten, der geestelijke zoowel als der wereldlijke is, en dat elk schepsel aan hem onderworpen is."

In den door Paus PAULUS op den 15, Januarij 1558,

uitgegeven Bulle staat: » Alle aartsbisschoppen, kardinalen, patriarchen, keizers en koningen, die tot scheurmakerij of ketterij vervallen, verliezen ter zelfden tijd hunne waardigheid, hun regtsgebied, hunne hooge regten, hunne koning- en keizerrijken, en zijn voor altijd onbekwaam om hunne waardigheid en troon terug te bekomen. Zij zullen, wanneer hun de Paus, op hun betoond berouw, *deze genade bewijst, in een klooster bij water en brood opgesloten worden.* Iedereen is gehouden hen te vermijden en hun den geringsten bijstand te weigeren, op straffe van in denzelfden banvloek en burgerlijken dood met hen te deelen. Hunne besluiten en verordeningen zijn nietig en van geene waarde. Het is niet alleen aan ieder toegestaan, maar aan ieder bevolen, hun gehoorzaamheid te weigeren, en aan ieder, die zich tegen hen verzet, wordt straffeloosheid verzekerd."

De Heer GÖRRES laat zich in zijne verdediging van den aartsbisschop van KEULEN, over den beweeggrond des gedrags van dezen aartsbisschoppelijken held, aldus uit: » Elke hoogwaardigheidbekleeder der kerk is vóór en meer dan alle anderen verpligt GODE en der kerk te gehoorzamen. Deze beide verpligtingen gaan alle overigen te boven, en in geval van botsende zamenloop van pligten gaat de laatste boven de eerste volgens de leerstelling: men moet GODE voor alles, en aan de wereldlijke magt in GOD en om GOD gehoorzamen. Vrede en eendragt zullen het doel van ons streven zijn, doch in geval van botsing moeten GOD en Zijne kerk de voorrang behouden."

Bedenken wij daarbij den eed, dien elke bisschop

bij het aanvaarden zijner waardigheid moet afleggen: »Ik zal met al mijn vermogen medewerken, om de regten, de eer, de voorregten en de heerschappij der Roomsch-katholieke kerk en des Pausen, onzen heer en zijner opvolgers, in stand te houden, te verdedigen en uit te breiden. Ik zal met onderdanigheid de apostolische bevelen, d. i. de bevelen van den Paus ontvangen, en dezelve met den grootsten ijver en naauwgezetheid ten uitvoer brengen. Ik beloof en zweer de ketters, afvalligen en opstandelingen tegen den Paus met alle mijne krachten en met de uiterste verbittering te zullen vernietigen en vervolgen;" — en den eed der lagere geestelijken: »Ik zweer en beloof mijnen bisschop in alles, wat tucht en leer aangaat, onvoorwaardelijk te gehoorzamen, zonder eenig bedriegelijk voorbehoud hoegenaamd. Ik erken, dat ik van den regterlijken uitspraak des bisschops, alleen bij den Paus in hooger beroep kan en mag komen.... Ik moet en wil ten opzigte van het geloof en de tucht, mij blindelings aan 's Pausen uitspraken onderwerpen. Dit beloof en zweer ik...."

Aldus hebben wij voldoende bewijzen geleverd van de groote hierarchische zamenzwering, welker uitvoering het genootschap van JEZUS, in aanmerking nemende de daartoe gunstige tijdsomstandigheden, nog eenmaal heeft ondernomen. Hun doel is de volken door alle middelen van vleijerij en geestdrijverij te winnen; het onderwijs aan zich te trekken, den geest van universiteit zoowel als van dorpsschool naar hunne stilstaande en dompende vormen te rigten; de grooten door de verschrikkingen des opstands te be-

angsten; zich onontbeerlijk te maken, en ten slotte als hoeksteen van hun gebouw, de *inquisitie* weder op te rigten, ter welker verdediging de Heer DE MAISTRE met dweepzuchtige geestdrift zegt: »Hoe durft men het wagen, nadat men de gruwelen van EUROPA aanschouwd heeft, om aan SPANJE eene instelling te verwijten, welker invoering zooveel bloedvergieten gespaard zou hebben? De gezamentlijke bisschoppen van SPANJE, ongetwijfeld een eerwaardig ligchaam, hebben nog kort geleden verklaard, dat zij in de inquisitie altijd een' trouwen bondgenoot gevonden hadden, steeds bereid hun bij de instandhouding des geloofs behulpzaam te zijn. Wanneer men bedenkt, dat de inquisitie welligt den opstand belet zou hebben, dan mag men gerust beweren, dat de vorsten, die zich van dat werktuig ontdaan hebben, zich aan eene zware zonde jegens de menschheid schuldig gemaakt hebben.

TWEEDE HOOFDSTUK.

Opvoeding der Orde. — Organisatie van het Jezuitisme. — De biecht. — De ongehuwde staat der priesters. — Proselietenmakerij. — Broederschappen. —

Indien al de plannen der Jezuiten, uit een zeker oogpunt beschouwd, ons hersenschimmig toeschijnen, winnen zij echter in beduidenis door de sluw berekende, wijd rondom zich ingrijpende middelen,

welker doelmatigheid heden meer dan ooit bevestigd wordt.

Geven wij eerst acht op de opvoeding hunner toekomstige medeleden, dan zullen wij ons verwonderen over de kunst, waarmede zij de nieuwelingen tot bruikbare werktuigen hunner plannen weten te vormen. » Ik werd," zegt GIOBERTI, » geheel in eene wereld van oefeningen en van wonderen overgeplaatst. Door deze volkomene verplaatsing bemagtigt men volkomen de gemoederen der jonge lieden, die in hunne onervarenheid, zonder wederstand en zonder verdediging in de dweepende stemming hunner voorgangers geraken. Zelden slechts wordt de diepe stilte dezer woning door een zacht gefluister afgebroken. Het stoffelijk leven was er goed. De beschermengel, zoo heet men den pater, die elken nieuweling toegevoegd wordt, had de gewoonte, om de luiken van mijne kamer zóó digt sluiten, dat niet de minste straal van daglicht er in kon doordringen. In deze duisternis stelde hij mij overdenkingen voor over de wereld, de zonde en de hel. Om zich naar de wet, door den stichter des genootschaps gemaakt, te schikken, duidt men degenen, die zich niet aan den invloed der kerk geheel overgeven, zonder onderscheid aan als eene oproerige legerbende, als Engelen der duisternis, welke de Duivel beheerscht, en tegen dewelken het leger der getrouwen, aangevoerd door de Engelen des lichts, (de Jezuiten, de veldheeren des heiligen legers), kampen zal tot aan den dag des volkomenen zegepraals. Men liet niet na mij op dit veld den vijand, den onreinen geest der besmetting en

der vergiftiging, als oorzaak van het bederf aan te wijzen. Elke morgen liet men mij, niettegenstaande mijn tegenstreven, op de nuchtere maag ik weet niet welk een' heeten wijn drinken, die dik en van vreemdsoortigen smaak was, en die mij gedurende den ganschen dag in eenen staat van bedwelming bragt, welke ik tot op dien oogenblik nog nimmer te voren ondervonden had. Wegens mijnen tegenzin gelastte men mij aanvankelijk den drank slechts bij kleine hoeveelheden te gebruiken. De biecht is de onontbeerlijke toevoeging van de stille en dagelijksche oefeningen van deze soort; de wekelijksche biecht verpligt tot de mededeeling van alle aandoeningen des harten, van alle bewegingen der ziel, en zelfs tot de bekentenis der droomen. Het is een onderzoekingswerktuig, hetwelk de oversten niet uit de handen geven, ten einde elke beweging van het geweten hunner kweekelingen te leeren kennen. De wonderen, waarmede men het hoofd der kweekelingen vult, worden alleen verzonnen met het doel om op den grondslag van het bovennatuurlijke, eene volmaakte gehoorzaamheid en eene blinde onderwerping te gronden. Onder zulk een stelsel van opvoeding, wáár elk gesprek, elke lektuur, elke oefening van gehoorzaamheid slechts het gevolg is van heimelijke, fijn gesponne pogingen tot overheersching der gemoederen, moet elk persoon, die gedurende eenigen tijd aldus bewerkt is, eindelijk tot volkomen afstand van eigenen wil geraken. Terwijl ik dagelijks mijne persoonlijkheid (individualiteit) voelde verminderen, zegende ik de vorderende vernietiging van mijn eigen

ik: ik erkende daarin een teeken mijner zaligheid. Een onderwerp, waarop men onophoudelijk bij de biecht terugkwam, waren de gedachten, die mij nog bij het denken aan mijne ouders en vrienden bezielden. Men maakte het mij ten pligt, die gevoelens te vernietigen; die herinneringen te verjagen, en de voleindiging van dat offer werd mij als den hoogsten en heiligsten zegepraal voorgesteld. Geheel der Orde toe te behooren, was het eenige doel, welks bereiking men mij voorschreef. Gedurende langen tijd hield zich een aandrang van wilskracht, van verbodene toegenegenheid in mij op, als overblijfselen van den ouden mensch, die in Jezuiten moest vernietigd worden. Ik verwonderde er mij geenzins over, dat men zich beijverde om mijn geheele wezen te verandere n, want ik geloofde met vertrouwen en met vaste overtuiging, dat ik GODE des te welgevalliger werd, naar mate ik meer met het genootschap ineensmolt. Door die dooding van alles, wat mij zou kunnen hinderen om der Orde geheel toe te behoren, verklaarde ik mij het noodwendig gevolg van den stelregel: hoe meer men zich van alle banden losmaakt, hoe sterker men is, om anderen de magt van het Jezuitisme te doen erkennen, hetwelk geroepen is om zijne stem te verheffen, de eenige stem te doen hooren, die aan geene dwaling bloot staat."

Het is gemakkelijk te begrijpen, dat deze wijze van behandelen; die gestadige duisternis; die afwisseling van pijnlijke eenzaamheid en dweepende oefeningen; het genieten van bedwelmenden drank ter aanvuring eener op zich zelve ziekelijk aangedane

verbeelding; de aanprijzing der Orde als een goddelijk, verdienstelijk werktuig; het gewennen aan eene volmaakte gehoorzaamheid, die zich tot de nietigste zaken uitstrekt, en inzonderheid de dagelijksche biecht, die den geest belet tot rust te komen, in korten tijd eene volkomen zedelijke vernietiging van den mensch te weeg moet brengen. Is dit geschied, is de geest des nieuwelings genoegzaam geoefend en gekneed om, zonder zich te verzetten, de grondbeginsels der Jezuitische zedeleer te ontvangen, dan begint het tweede gedeelte der opvoeding of de eigenlijke proeftijd. De zich opvolgende biechten, welker inhoud in afzonderlijke registers opgeteekend wordt, dienen den opperhoofden tot leidraden voor de toekomstige bestemming van het nieuwe lid, en van de studiën, welke hij bij voorkeur voor die bestemming te maken heeft. De prediker, de biechtvader, de zendeling, de leeraar, de diplomaat, ontvangen ieder eene aan de hem toegedachte bestemming beantwoordende opvoeding. Het is een grondregel der Orde, om elks talent in zijnen eigendommelijken sfeer te gebruiken; een regel, die hun, gelijk alle beroemde mannen der geschiedenis, oneindig veel nut heeft gedaan. Allen ontvangen eén veel omvattend taalonderwijs, en worden met de meeste zorgvuldigheid onderrigt, om in het toekomstig verkeer te midden der maatschappij de verschillendste rollen te spelen.

Met zulke werktuigen, die door onverbreekbare banden aan de Orde verbonden zijn; die onder wederkeerig en bestendig opzigt staan, en aan de blindste gehoorzaamheid jegens hunne oversten gewoon zijn,

gaat eene organisatie gepaard, die alle de sferen van het genootschap met een half onzigtbaar net omgeeft, welks mazen in gedurig veranderende werking staan met het middenpunt. In deze organisatie, waarvan de grondregel is: *het doel heiligt de middelen*, en die haar oogmerk met verachting en verkrachting aller beginselen van menschelijke eerlijkheid en deugd zoekt te bereiken, ligt de eigenaardige kracht der Orde. Thomas campanella, bekend door zijne »Zonnenstad", en andere geschriften, zegt van deze inrigting het volgende; »De generaal der Jezuiten heeft voortdurend zijnen zetel te rome; alle de overigen moeten zich onvoorwaardelijk aan hem onderwerpen. Hij kiest zich eenige vaders, die adsistenten genoemd worden, dewijl zij hem helpende ter zijde staan, en waarvan elk de Jezuitische belangen eens lands vertegenwoordigt, van welks aangelegenheden en staatsgebeurtenissen hij kennis krijgt door provinciaalkorrespondenten, die in alle groote steden des lands gevestigd zijn. Deze provinciaalkorrespondenten, die in verbinding en onafgebrokene gemeenschap staan met de in de gewesten verspreide vaders, en met hunne, in alle klassen der maatschappij verspreide, zoo openbare als geheime vertrouwelingen, — zenden op gezette tijden de berigten van elke eenigzins gewigtige gebeurtenis, en van elke verandering in de publieke meening naar rome, alwaar de adsistent er van kennis geeft aan den generaal, die weder ter bepaling van de te volgen gedragslijn den raad der gezamenlijke adsistenten raadpleegt." Neemt men aan, dat de Jezuiten en hunne vertrouwelingen door alle klassen der maatschappij,

van het volk af tot in de kabinetten der koningen verspreid zijn; dat zij volgens de wet der onvoorwaardelijke gehoorzaamheid aan hunne opperhoofden naauwlettend gehoorzamen, dan mag men gerust den generaal der Orde voor den het best van alles onderrigten mensch der wereld houden.

» De provinciale gestichten," zegt de *Revue des deux Mondes*, houden briefwisseling met die van PARIJS. Deze laatsten staan in dadelijke verbinding met den generaal, die te ROME verblijf houdt. Deze onafgebrokene, veel omvattende, op bewonderenswaardige wijze ingerigte briefwisseling verschaft aan elk der oversten de berigten, die bij behoeft. Elken dag ontvangt de generaal eene menigte van verslagen, die zich wederzijdsch controlleeren en verifieeren. In het centraalgesticht te ROME worden ongehoorde registers bijgehouden, waarin de namen van alle Jezuiten, die van hunne bondgenooten, en van alle voorname lieden, hetzij vrienden of vijanden, staan, die zij meenen noodig te kunnen hebben. In deze registers zijn, zonder haat of hartstogtelijkheid de voornaamste bijzonderheden van elk dezer individuën opgeteekend. Het is de meest omvattende verzameling van levensbeschrijvingen, die immer vervaardigd werd. De gedragingen van ligtzinnige vrouwen en de geheime zonden van staatsmannen zijn in deze boeken met de koudste onpartijdigheid opgeteekend: alleen met het doel gehouden, om er nut van te trekken, bevatten zij slechts het allernoodzakelijkste. Wil men zich van een der leden bedienen, men opent het boek, en men is oogenblikkelijk van zijn leven, zijne ge-

aardheid, zijne eigenschappen, van zijne gebreken, zijne familie, zijne vrienden en zijne geheimste betrekkingen onderrigt. Begrijpt gij, welke vrees wekkende krachten zulk een ongehoord, de geheele wereld omvattende policieregister aan dit genootschap bijzet?"

Elke provinciaalcorrespondent houdt van alle personen en familiën van zijn district, die eenigen invloed hebben, een afzonderlijk register, waarin de betrekkingen, het vermogen en alle overige betrekkingen, benevens de staatkundige denkwijze en kerkelijke gezindheden met de meeste naauwgezetheid staan opgeteekend. Deze registers, die onophoudelijk voortgezet, worden, zijn onbedriegelijke wegwijzers ter bereiking van het doel des genootschaps voor het geval, dat het zich van die personen of familiën in eenig opzigt bedienen wil. De geheime misdaden en ondeugden, de waggelende en zinkende fortuinen, de zwakheden en neigingen van het karakter worden, zonder schaamte, door de Jezuiten en hunne vrienden als middelen gebezigd, om hen, die zij tot hun doel willen gebruiken en die hun zelden weerstand kunnen bieden, door bedreigingen of beloften naar hunne pijpen te laten dansen. Het is ligt te begrijpen, welk eene onbegrensde magt, onzigtbaar voor de oogen der oningewijden, zulk eene alles omvattende en doordringende organisatie bereiken kan, zoodra dezelve eenmaal grond vind om vasten voet te verkrijgen. Niemand ontsnapt aan het oog hunner verspieders, en niemand is tegen hunne aanvallen verzekerd.

Ter instandhouding van deze helsche organisatie,

welker werktuigen geene middelen ontzien, om tot de diepste heiligdommen der huisgezinnen door te dringen, en ter verwezenlijking van dit verspiedings sijstheem, waarvoor niemand zich kan vrijwaren, wordt inzonderheid de biecht gebezigd. Deze kerkelijke instelling, door een heerschzuchtig priesterschap, zonder schijn zelfs van Christelijke wettigheid, ingevoerd en tot eene hoofdzaak der godsdienst gemaakt, wordt door de Jezuiten, als de hoofdzuil hunner werkzaamheid, met bijzondere voorliefde voorgestaan en bevorderd. Kan er een gevaarlijker en doelmatiger wapen bestaan, dan de zonde des biechtelings, wanneer die met omzigtigheid en ervarenheid door eenen sluw afgerigten, en in de kasuïstiek ervaren gewetensonderzoeker in de zielen der geloovigen wordt nagevorscht? — De biecht ontsluit voor hem het binnenste der ziel, en maakt hem meester zijns offers; zich op het verledene verlatende, schrijft hij der toekomst wetten voor, of sluit met dezen sleutel zelfs de poorten van het Paradijs. Het geloof, dat tot heden dit misbruik van vertrouwen mogelijk maakt, moet, om deszelfs bruikbaarheid en doelmatigheid, den Jezuïten inderdaad moed voor de uitvoering hunner reuzenplannen inboezemen. Met het opheffen der biecht zou de voornaamste hefboom hunner magt verbroken zijn.

Clemens VIII, die in het jaar 1692, eene algemeene bijeenkomst der Jezuiten voorzat, zegt ten opzigte van hun misbruik maken der biecht: »Nieuwsgierigheid geeft hun aanleiding, om overal en inzonderheid in de biechtstoelen in te dringen, ten einde zich van alles te vergewissen, wat in de huisgezinnen, onder

kinderen of dienstbaren, of andere met hunne biechtelingen in verband staande personen, voorvalt. Wanneer zij de biechtvaders van vorsten zijn, dan voeren zij heerschappij over het gansche volk; zij kunnen de staten regeeren en hunne biechtelingen doen gelooven, dat niets zonder hunne hulp tot een goed einde gebragt kan worden." Even zoo verhaalt de voorzitter DE THOU, een der waarheidlievendste geschiedschrijvers, in zijne geschiedenis van VENETIE: »De Jezuiten waren bij den senaat beschuldigd, van zich door middel van de biecht in het bezit van vele familiegeheimen gesteld te hebben, en daardoor eene naauwkeurige kennis der hulpbronnen van den staat en van bijzondere vermogens verworven te hebben; die kennis in bijzonder daartoe ingerigte registers opgeteekend, en om het halve jaar aan den generaal der Orde overgezonden te hebben; — beschuldigingen, waarvan de bewijzen in vele schriften gevonden worden, die zij in der haast niet hadden kunnen vernietigen." Men mag gelooven, in aanmerking genomen den algemeenen diep ingewortelden haat van onzen tijd tegen geheime bespieding, dat deze mededeeling alleen voldoende is, om de volken aan de magt van dit heerschzuchtig genootschap te onttrekken.

Om de bekende hardhoorigheid van alle geloovigen in dat opzigt, voegen wij nog hierbij datgene, wat een bekend Jezuitisch prediker over dit kunstige werktuig, in dweepende geestdrift uitriep: »Zoo lang de biecht bestaat, daag ik iedereen, wie hij ook zijn moge, uit, om het Katholicisme eenen doodelijken slag toe te brengen! O! die kostelijke inrigting, als men nog

maar verstond dezelve te volmaken! Wanneer het gelukte aan de gansche geestelijkheid de geheime kracht des biechtstoels te doen begrijpen, welk eene ontzettende heerschappij over alles zou de biecht alléén stichten! Van hoe vele zielen, van hoe vele belangstellenden, van hoe vele schatten zoude zij meester worden, welk eene kracht zou zij ons in den strijd aanbrengen! Is hierin niet het steunpunt gelegen, hetwelk de Sijracusaansche wiskundige zoo ijverig zocht?... De biecht! . . . Welk eene schranderheid, welk een talent kan men onder dezen ondoordringbaren sluijer in de voorkomende gevallen ontwikkelen! Hartelijkheid en vrees spelen beurt om beurt hunne rol, en vermeerderen onze veroveringen. Men zou ongetwijfeld, om de biecht tot eene onwederstaanbare magt te maken, daarover boekdeelen moeten volschrijven, maar ik ben van meening, dat onze moeite rijkelijk beloond zou worden. Wij durven met regt beweren, dat wij EGYPTE, de PHARAÖ's en hunne dienaren, met onze tooverroede weten vrees aan te jagen en te bewegen, om de Hervorming, die zich zelve van een zoo krachtig wapen beroofd en daardoor, gelukkig voor ons, verzwakt heeft, tot onze zekere prooi te maken.

In verscheidene steden van ITALIË en van andere Roomsche landen bestaan afzonderlijke inrigtingen ter vorming van personen geschikt, om de gewetens kunstmatig te bewerken in den geest van het heilig genootschap van JEZUS. Men staat verwonderd over de middelen, die ter bereiking van dat doel gebezigd worden. Een voormalig Katholieke geestelijke, die

langen tijd in zulk eene inrigting vertoefde, geeft er de volgende beschrijving van: »Ik bekwam hier de overtuiging, dat de grootste kunst des biechtstoels is, om van alle zonden en dwalingen voordeel te trekken voor de kerk. Nimmer heeft de zich vaak onder alle gestalten voorstellende PROTEUS der gewetensleer zich aan mij in zulke bepaalde kleuren en gedaanten vertoond. De takken eener treurwillig kunnen niet buigzamer zijn, dan de grondbeginsels der zedeleer van deze geleerden. Elke jonge priester moet afwisselend de rol des biechtvaders en des biechtelings vervullen. In het laatste geval moet hij dan eens den toon van een' schijnheilige, dan dien van een' vrijgeest aannemen; dan eens het karakter van een' staatsman, van een' markies, van een' baron of van een' man van rang, dan weder dat van eene vrouw of eenen man uit de volksklasse voorstellen; hij moet in de verschillendste karakters, de hartstogten van beide geslachten huichelen, en trachten elks eigenschappen uit te vorschen. Ik luisterde met opmerkzaamheid toe, wanneer de leeraars — oude vossen van groote ervaring, — hunne kweekelingen te regt wezen. Ik verloor geen woord, om de wendingen, de tegenwerpingen, de ondoorgrondelijkheid van hun eigenbatig en heerschzuchtig doel, en de veranderde wijze van spreken tegen lieden uit de volkklasse en tegen lieden uit den hoogeren stand te beoordeelen! De absolutie werd steeds volgens rang en rijkdom uitgedeeld. . . . Een tweede middel ter uitbreiding van de magt der Orde, zijn de talrijke broederschappen, die, reeds vóór 1848, gesticht en in bloei, tegenwoordig zich met wonder-

bare levendigheid uitbreiden en vermenigvuldigen. Inzonderheid heeft zich de vereeniging van *het heilig hart der Maagd* MARIA door een' Parijschen Pastoor gesticht, aanmerkelijk uitgebreid. In den aanvang onbeduidend en onbekend, groeide dit genootschap in korten tijd tot vele milliocnen leden aan, welke over den aardbol verspreid, de gelofte hadden afgelegd, om met al hunne krachten en geldmiddelen, de uitbreiding van het Katholicisme te bevorderen. Dit genootschap laat het, om dit doel te bereiken, aan vorderingen noch aan kuiperijen, aan goud noch zelfs aan wonderen ontbreken. De *Gazette du Simplon* berigt, dat alleen de kantons van WALLIS en SOLOTHURN, in het jaar 1847, 900,000 franken bijeengebragt hebben.

Een Fransch dagblad zegt van deze vereeniging: »Het is niet alleen het doel, waardoor dit genootschap zich van alle Europeesche vereenigingen onderscheidt; het onderscheidt zich ook door den aard van deszelfs bestaan en door de gekozene middelen van deszelfs werkzaamheid. Men kan zijne hierarchische uitbreiding niet verhinderen; de goddelijke voorzienigheid beschermt hetzelve.'' Een algemeen bestuur is aan het hoofd van het genootschap geplaatst, waaronder weder een centraaldirectie staat. De stipste geheimhouding wordt aan de leden opgelegen. Niemand mag, uit eigene beweging, het bestaan, de middelen of de inrigting der Orde, op bepaalde of onbepaalde wijze openbaren of bekend maken. Daar de vereeniging voornamelijk geld noodig heeft, betaalt elk lid eene jaarlijksche bijdrage. Elk nieuw opgenomen lid legt den eed af,

dat hij tot den dood toe strijden zal tegen den vijand der *humaniteit*, dat is — den vijand van het Katholicismus. Elken dag en elk uur moet aan de uitbreiding der Christelijke beschaving gewijd zijn. Hij zweert den geest des boozen eenen eeuwigen haat toe, en belooft eene onvoorwaardelijke, onbepaalde onderwerping aan de bevelen des Heiligen Vaders en der oversten van het genootschap. Eene andere vereeniging is die *ter uitbreiding des geloofs*, welks middenpunt, na ROME, is de stad LYON, en dat alleen voor zich over een inkomen van vier en een half millioen 's jaars te beschikken heeft. Doch het gewigtigste van alle vereenigingen, dat er steeds op uit is leden uit de ambachten en neringen uitoefenende bevolking aan te werven, is het *genootschap van den Heiligen* XAVERIUS, — het naar de bevatting der arbeidende klasse ingerigte Jezuitismus. De arbeiders, waaruit dit genootschap voornamelijk bestaat, zijn in afdeelingen van tien, van honderd en van duizend verdeeld, en elk dezer afdeelingen heeft een' hoofd. Het daarvan openlijk opgegeven doel heet, om de kranke arbeiders te ondersteunen, doch de ware strekking is een zuiver Jezuitisch middel, om meester te worden van de lagere klassen der maatschappij. Deze broederschappen en vereenigingen zijn, onder den dekmantel der godsdienst, een krachtdadig middel, zoo als men denken kan, ter vergrooting en uitbreiding hunner magt onder de geringe volksklasse, dewelke de geestelijkheid tot ware hulptroepen vormt, en door middel der biecht, of, wanneer het vrouwen zijn, door geld te leenen en onderstand te geven, (hetgeen door aangroei van aanhangers en door geene of deze

vermaakte erfenis rijkelijk vergoed wordt), in afhankelijkheid houden. Wanneer b. v. een koopman zich tegen dien invloed wilde verzetten, zou hij de geheele priesteraanhang tegen zich in opstand brengen; hij zou zijn krediet verliezen en in zulk een kwaad gerucht raken, dat hij eindelijk te gronde zou gaan. Alle deze middelen, zoo fijn en sluw volgens de menschelijke zwakheden en de tijdsomstandigheden berekend, en door één krachtigen wil tot één doel gerigt, vinden hun laatste en krachtigste steunpunt in den toestand der Priesters, welke is los gemaakt van alle de banden, die den wil des mans door teedere indrukken van liefde en hartelijkheid boeijen, of wel verzwakken door den invloed van het magtige eigenbelang des huisgezins en der familiën. Het celibaat is het cement, dat de muren der Katholieke priesterregering tot heden toe heeft staande gehouden; werd hetzelve opgeheven, het aloude gebouw zou steen voor steen tot puinhoopen vervallen. De Jezuiten, wier oogen gedurig over alle dingen geopend zijn, en die steeds met zekeren angst het verbreken dezer krachtige borstwering onder den invloed van eene magtige, tot in den schoot der kerk binnendringende tijdrigting vreezen, hebben ook deze niet voorbijgezien en een middel uitgedacht, om den last van het celibaat minder drukkend te maken door de bepaling, dat het den geestelijken, en voornamelijk den vlijtigen en geschikten arbeiders geoorloofd zoude zijn, om zusters te hebben, die, uit het gesticht der *zusters van liefde* daartoe aangeworven, zonder ergenis te verwekken den gruwelijken maatregel van GREGORIUS VII,

weder zouden goed maken. Tegenover het ongehoorde voordeel, dat het celibaat aan de kerk verzekert, komt die in Jezuitische oogen gering te schatten menschelijke onzedelijkheid niet in aanmerking, en buitendien...... zegt niet de heer DE MAISTRE: dat, wanneer inrigtingen door de kerk gewettigd zijn, men ook steeds van derzelver voortreffelijkheid overtuigd kan en moet wezen? Het doel heiligt de middelen.

DERDE HOOFDSTUK.

VOORUITGANG DER JEZUITEN.

Frankrijk. — Mons. — Onze lieve vrouw van Salette. — Oostenrijk. — Tarnopol. — Terugkeer naar Galitie. — Zending in Pruissen. — Katholieke onverdraagzaamheid. — Zending in Baden. De BIJBEL. — Hessen. — Paderborn. — Universiteit in Fulda. — Klooster in Aken. — Jezuitische verwachtingen. —

Werpen wij een blik in den laatst verloopen tijd, dan bevinden wij, niet zonder zekere huiverige bezorgdheid, dat de wapens uit de rijke wapenzalen der kerk aanvankelijk in de handen der Jezuiten met een glansrijk gevolg gevoerd zijn geworden. Zij hebben niet alleen hunne voormalige gestichten terug bekomen, maar zijn zelfs overal ijverig met het oprigten van nieuwe bezig.

Ofschoon keizer NAPOLEON van de Katholieke godsdienst zeide: »zij is de beste van allen, dewijl zij tot de oogen der menigte spreekt, en de oppermagt ondersteunt," ofschoon hij het Katholicisme toegedaan was, omdat hetzelve beveelt op het verstand niet te ver-

trouwen, maar blindelings te gelooven; ofschoon hij alle mogelijke geestelijke Orden in zijn rijk toeliet, heeft hij toch de vestiging van het Jezuitisme onder geenerlei vorm geduld, waarvan hij te *St. Helena* nog zeide: »Een gevaarlijk genootschap, hetwelk op het gebied des keizerrijks niet geduld werd, is dat der Jezuiten. Hunne leer ondermijnt alle monarchale grondbeginsels. De generaal der Jezuiten wil *den heer der heeren*, *den oppersten heer* zijn. Overal waar Jezuiten zijn, moeten zij de magt tot elken prijs in handen hebben. Hun genootschap is van natuur heerschzuchtig, en derhalve is hetzelve een vijand, een onverzoenlijke vijand van al wat magt heet. Elke handeling, elke belofte, hoe afschuwelijk dezelve ook zijn moge, ten nutte van het genootschap van JEZUS of op het bevel des generaals der Jezuiten uitgevoerd, is een verdienstelijk werk." De neef van dezen Oom is van eene andere meening. Nimmer hebben de Jezuiten zich in FRANKRIJK met zulk eene vrijheid durven bewegen, dan thans. Van uit hun groot gesticht te LYON zijn hunne vertakkingen over geheel FRANKRIJK uitgebreid, en groeijen dezelve nog dagelijks aan. In MONS bouwen zij nu weder eene kerk, en de middelen daartoe komen (volgens de Allgemeinen Kirchenzeitung N°. 7, S. 77) uit de erfenis eener regtschapene familie, welker overige erfgenamen reeds ten derde male in hunne regtmatige verwachting zijn te leur gesteld geworden. Zij prediken in alle kerken; de zondige menigte verdringt zich om hunne biechtstoelen; en zelfs wonderen van hun eigen maaksel, wonderen, die ons aan het verlies van de goddelijke

gave des verstands zouden doen gelooven, spelen hunne middeleeuwsche rol. Op dit oogenblik stroomt eene geloovige menigte naar onze lieve vrouw van SALETTE, die aldaar den 19, September 1846, aan eenen elfjarigen en een veertienjarigen herdersjongen verschenen zoude zijn, en dáár eene bron wonderdadig deed ontstaan. De bisschop van het kerspel schaamde zich niet, om eenen herderlijken brief van den volgenden inhoud uit te vaardigen: »Vele wonderen zijn door de bisschoppen voor echt erkend; het heeft wel is waar niet aan tegensprekers ontbroken, doch welke goddelijke en menschelijke daad heeft geen tegenspraak gevonden...... Wij beslissen dus: 1°. dat de verschijning der heilige Maagd, die op den 19den September 1846, op eenen berg van de ALPENKETEN, in het kerspel SALETTE, dekenschap CORPS, aan twee herders te beurt viel, in zich zelve al de kenteekenen der waarheid draagt, en dat de geloovigen vasten grond hebben, om dezelve voor onbetwijfelbaar en waarachtig te houden...... 5°. Wij verbieden uitdrukkelijk aan de geloovigen en aan de priesters van ons bisdom, om mondeling of schriftelijk de stem tegen dit voorval te verheffen, dat wij heden verkondigen, en dat van dezen oogenblik af de achting van allen verdient." (Allg. Kirchenz.) Wanneer zulk een wonder en zulk een herderlijke brief in dezen tijd ingang vinden, dan behoeft men zich waarlijk over de mogelijkheid der verwezenlijking der Jezuitenplannen niet te verwonderen, de diepe wanorde der maatschappij dringt elk, van den President (*thans Keizer*) tot den geringsten onderdaan, om een vast steunpunt

te zoeken. Het Katholicismus zoekt de zedenleer door zijne den staat overtollig makende organisatie aan te vullen, en terwijl het aan de heerschende partij handboeijen des geloofs voor de massa van het volk belooft, gaat het den socialistischen geest door zijne broederschappen, inrigtingen van onderwijs en vereenigen tegen. Deszelfs houding steeds naar de behoeften des tijds schikkende; zich, schoon onveranderlijk in zijne grondbeginsels, wat het uiterlijk betreft, moderniserende; aan alle standen der bevolking de ingeboezemde vrees zoekende te benemen, heeft hetzelve den verbazenden tegenwoordigen vooruitgang, mogelijk gemaakt, en aan ons den sleutel tot oplossing van het raadsel gegeven.

De vooruitgang der orde in OOSTENRIJK blijft bij zijne veroveringen in FRANKRIJK niet achter. Zij heeft hare oude gebouwen en inrigtingen in den keizerlijken staat terug bekomen; hun gesticht in TARNOPOL is hun terug gegeven; zij zijn in GALITIË terug gekeerd, en stichten hier, gelijk overal elders, met onvermoeide bedrijvigheid nieuwe inrigtingen. Doch hunne grootste zegepraal is de vervulling hunner lang gekoesterde en vurigsten wensch, om in het hart van het Protestantisme te dringen, en zich dáár te vestigen. Hunne sterkten allengs van ROME tot BERLIJN uit te strekken is een doel, aan welks bereiking zij sinds lang gearbeid hebben. En waarlijk! zij zijn niet ver verwijderd meer van het doelwit hunner verfoeilijke onderneming. Aan den RHIJN, in SILESIËN, in POSEN, in DANTZIG, ELBING, MARIENBURG, FRAUENBURG, BRAUNSBERG zijn hunne zendelingen werkzaam geweest, en

met goed gevolg zijn hunne pogingen bekroond. In
TRIER bouwen de Redemptoristen een klooster en eene
kerk. In AKEN zijn drie nonnenkloosters gebouwd.
Vrome oude juffers, die geen Protestanten wilden hu-
wen, hebben dezelve gesticht. De Jezuiten hebben
met goed gevolg zich aldaar doen hooren. Zij heb-
ben in de gehoorzaal der hoogere burger- en am-
bachtsscholen gedurende vier dagen gepredikt, en
oefeningen gehouden. Zij zijn voornemens in PADER-
BORN eene kweekschool voor DUITSCHLAND op te rig-
ten, waarvoor in PADERBORN zelve reeds 10,000 gul-
dens bijeen gebragt zijn. Zij willen in FULDA een
dergelijk groot instituut oprigten, waartoe zij reeds de
vergunning der regering ontvangen hebben. . . . . . In
verschillende oorden van DUITSCHLAND beginnen zich
kloosters te verheffen, naar men vermoeden kan, ge-
sticht door Jezuitischen invloed... De bevolking hooren
hunne op de omstandigheden passenden zendingspre-
dikatien met geestdrift aan; het schichtige Protestan-
tisme verliest zijne vrees voor hunne verzoenende woor-
den dan, — wanneer Pater HASZLACHER in DURMERS-
HEIM voor eene geheel Roomsche bevolking prediken-
de zegt: *wanneer men u* BIJBELS *brengt, werpt ze
in het vuur!* Zóó vloeien hunne, voor eene weinig
minder dweepzieke en gemengde verzameling van toe-
hoorders gehoudene predikatien van zoete woorden en
lieflijke volzinnen van verdraagzaamheid en verzoening
over, — en de vertoogschriften uit het gerustte, onderling
verdeelde, en in meenig opzigt onbehagelijk Prote-
stantsche leger, als het vergeleken wordt bij het pralende
Roomsche, nemen in getal toe!! Is deze vooruitgang

niet ongehoord? Is dezelve geen onlegenzeggelijk bewijs voor de bewering, dat de kortstondige vlam der bijna uitgedoofde politicke beweging de bladeren van den ouden Katholieken eikenboom niet zóó zeer verzengd heeft, als zekere Protestanten, die alles ligt tellen, ons willen doen gelooven; en is het geen bewijs, dat de plannen der Jezuiten, met de middelen, die zij hebben; met de organisatie, die zij daargesteld hebben; met den onvermoeiden ijver en de sluwheid hunner leden, — (waarbij de Protestantsche geestelijkheid met hare »voorliefde voor stille genoegens eener christelijke huisselijkheid" zoo sterk afsteekt), — onder den invloed en de begunstiging der tijds omstandigheden niet zóó geheel denkbeeldig zijn, als zekere lieden het ons wel verzekeren? Deze lieden zijn dezelfde, die hunne stemmen tegen de regering verheffen, en die een verbod van de wereldlijke magt eischen tegen den ijver en de bedrijvigheid der Katholieke priesters. Zulk een verbod is zekerlijk krachtiger dan werkdadige ijver; dan de ijver der Hervormers; dan de onvermoeide ijver van den krachtvollen stichter onzer kerk! Het is waar, de Katholieke mogendheden zijn tot heden toe niet zeer inschikkelijk jegens hunne Protestantsche onderdanen geweest. In TYROL werd elke afvallige van het geloof uit het land verbannen, gelijk dat in 1837, in het ZILLERTHAL gebeurde; in CROATIË durfde zich geen Protestant vestigen; in AUGSBURG liet de BEIJERSCHE regering de vereeniging ter verdediging der Protestantsche belangen sluiten zonder eenig voorwendsel te geven. — Zal daarom de PRUISSISCHE regering dezelfde onverdraagzaamheid be-

toonen jegens de gelijkerwijze geregtigde, en als staatsgodsdienst erkende Roomsch Katholieken, waartoe een zoo groot deel zijner onderdanen behoort, dat begeerig uitziet naar Jezuitische manna? geeft de Protestantsche geestelijkheid, die de hulp der regering tegen de Jezuitenzendingen inroept, niet daardoor een bewijs van onvermogen en krachteloosheid? Is dat de geest der christelijke verdraagzaamheid en de strekking der godsdienstvrijheid, die zij vorderen, dat zij de regering, bij elke krachtige beweging van eene andere geloofsvereeniging, jammerend om geregtelijke hulp verzoeken? De regering had gelijk, toen zij de SILESISCHE geestelijkheid op haar angstvol hulpgeschrei antwoordde: wij kunnen de Jezuiten niet weren, zoo lang zij zich binnen de wettelijke bepalingen houden: de Protestantsche geestelijkheid moge zelve toezien, dat zij hare schapen tegen de woede der wolven beveilige! De regering had gelijk. De hulpkreet der Protestantsche geestelijkheid klinkt onophoudelijk! Hij klinkt tegen de toenemende zedeloosheid; tegen de ontheiliging van den zondag; tegen het slecht opkomen der gemeente in de kerken; zij verlangt dat de regering maatregelen zal nemen tegen de geringe belangstelling, die bij het vieren des nachtmaals wordt opgemerkt, terwijl zij te gelijk in al hunne bladen luide om onafhankelijkheid van den staat roepen. Eilieve, waarom verstaan de Protestantsche geestelijken het niet, om aan het Protestantisme eene nieuwe uitbreiding te geven; om de Protestantsche volken met waarlijk frisschen, krachtigen, echt christelijken en Protestantschen geest te vervullen; bunne kerken door de aan-

trekkingskracht hunner welsprekendheid, en door wijze, naar den tijd berekende, verbetering van onzen welligt al te eenvoudige eeredienst te doen herleven, en door Protestantsche middelen het godsdienstige en kerkelijke leven op te wekken, zoo als de Katholieke kerk het door Jezuitische middelen verhoogt?...

VIERDE HOOFDSTUK.

HET GEDRAG DER PROTESTANTSCHE GEESTELIJKHEID.

De hier voorgaande beschrijving van de geheime plannen der Jezuiten; het aan den dag brengen hunner hierarchische bedoelingen; het gegeven overzigt van hunne schatkamers, is een zwak en onvoldoend antwoord op den krachtigen uitroep van Pater HASZLACHER in DURMERSHEIM: als men u BIJBELS brengt, werpt ze in het vuur! De eerwaarde heer, aan wiens innemende en krachtvolle welsprekendheid wij niet kunnen nalaten eere te geven, wiens medeslepende en krachtige welsprekendheid wij van ganscher harte aan een goed deel onzer Protestantsche leeraren toewenschen, zal ons bij de hooge schatting zijner zegepraal verschoonen, wanneer wij, in de plaats der verachtelijke schimpschriften, openbaren en schandelijke karikaturen tegen het Protestantisme, — welligt eene geringe wederwraak voor de kleine, industriëele spotprentjes, die de eerwaarde heeren in 1848, op hunne ballingsreis vergezelden, — wanneer wij eenen tip van den sluijer der Katholieke ISIS durven opligten, als

een Protestantsch ontsteeking werend middel tegen de werken der dweepzieke Jezuitische welsprekendheid. Te gelijker tijd echter wagen wij het, om met verwijzing naar de groote werkzaamheid, die de Katholieke geestelijkheid aan den dag legt, eenige vragen tot onze Protestantsche geestelijkheid te rigten. Wat heeft zij gedaan, om die werkzaamheid der Roomsche priesters te bestrijden? Wat heeft zij gedaan, om, tegen het indringen der Katholieken eene krachtige borstwering in den geest harer onderhoorige leken op te rigten? Wat heeft zij gedaan, om de Protestantsche bevolking met een hooger en opgewekter leven te vervullen; om de taak van het Protestantisme door gedurige protestatie ten voordeele der verlichting te vervullen, en om het Protestantismus werkdadig te maken door voortdurend zich te voegen naar de behoeften des tijds? Wat heeft zij gedaan, om deszelfs levenskracht zóó te verhoogen, dat de scheuringen en afscheidingen van hen, die in zijnen schoot geene bevrediging vinden, verhinderd worden?.. Niemand zal loochenen, dat het Protestantisme in eenen staat van diepe en algemeene slaaperigheid vervallen is. De theologische geschillen, en het onophoudelijke harrewarren der partijen verbreken alleen de doodsche stilte van eene dagelijks aangroeijende onverschilligheid. Zelfs de partijen, de uitspruitsels der nieuwer protestatie, die zich afgemat en krank uit den schoot der moeder hebben losgescheurd, en genoegzaam door den dichterlijk klinkenden naam van *vrienden des lichts* worden gekenmerkt, zijn ziekelijk en zwak, gelijk de Protestantsche PROMETHEUSSEN zel-

ven, de UHLICHS, de RUPPS enz., die hun het aanzijn gaven! Hoe bekrompen en zonder gevolgen is hun werk gebleven! Hoe eigenbatig hunne niets beduidenden martelaarschappen! Dáár is geen vonk van den ouden Lutheraanschen kracht, geen vonk van dien moedigen en eigenaardigen luim, welke, overal bliksems rondslingerend, de vooroordeelen des tijds met voeten tradt. Dat zij geen bijval vonden is het bewijs hunner onmagt. De regering heeft geene maatregelen tegen hun te nemen. Een krachtig, nieuw levensbeginsel zouden zij in den boezem zelven des Protestantisme niet opnemen.... zij waren van hunne geboorte af tot conventen voorbestemd. Alleen eene meer krachtvolle inspanning van het geheel, van alle Protestanten tot herstelling, kan iets groots te weeg brengen.... Van zijne geboorte af droeg het Protestantisme de kiem zijns tegenwoordigen toestands in zich. Het is deszelfs stichter welligt onbekend geweest, dat gedurige protestatie en hervorming deszelfs bestemming naar buiten; altijddurend zoeken en eeuwig streven naar onbereikbare volkomenheid deszelfs taak was, om zóó de volk's massa's met de schrandere uitkomsten dier pogingen te verlichten; om den voortstuivenden tijdstroom daarvan met helderen en vrijen geest rekenschap te geven, en de zedelijke gevolgen der godsdienst in den staat praktikaal te maken. In plaats daarvan had het Protestantisme, terstond na zijne geboorte, niets haastigers te doen, dan zich, niettegenstaande deszelfs ongeschiktheid om te komen tot zekere soort van beperking, voor zijne leerstellingen den Katholieke onfeilbaarheid aan te matigen, en het vrije on-

derzoek, waarin zijne kracht inderdaad gelegen is, ten voordeele dezer onfeilbaarheid te beperken. In plaats van zijne protestatien naar buiten te rigten, en zich volgens derzelver uitkomsten scheppend wijder uit te breiden, rigtte het onverdraagzaam zijne protestatien tegen zich zelve, en legde aldus den grondslag der droevige verdeeldheden, die hetzelve zwak en magteloos gemaakt hebben. Van daar de geringheid van deszelfs uitbreiding tegenover de vaste Roomsch Katholieke organisatie. De strenge vorderingen van geloof zonder begrijpelijke en overtuigende tusschenmiddelen, inwendig in strijd met den onloochenbaren aandrang tot voortdurend onderzoek, hetwelk te diep in het Protestantisme is ingeworteld, om daarvan afgescheiden te worden, voerden ons, na langen, onvruchtbaren en persoonlijken strijd, die tot geen uitslag bragt, tot de sluimering en de onverschilligheid, welke wij heden bejammeren. Met het ophouden der eerste dweepzucht, voelde de menigte zoowel als de individuën, de onmogelijkheid der vervulling van de taak, die strekte om geloof en onderzoek in overeenstemming te brengen, en toen zijn drie groote scheuringen, die der Pietisten, der Orthodoxen en der Rationalisten ontstaan, die zich nog heden in kleine doellooze schermutselingen met elkander meten. Luther had den bijbel tot grondslag der Hervorming gemaakt, en zijne opvolgers maakten van den bijbel god, en van zijne letteren dwingelanden des geestes. De verhevene eenvoudigheid des goddelijken woord en der Christelijke leer, die zóó gemakkelijk te bevatten, zóó gemakkelijk te prediken

en te beoefenen waren, gingen in een' spitszinnigen woordenstrijd verloren. Eene voor de menigte onnutte geleerdheid tradt hoovaardig en trotsch te voorschijn; in de dagbladen werden als 't ware leerstellige kampplaatsen opgerigt en verleend; het volk bleef onbevredigd voor de omheiningen dier geleerde tournooivelden staan. Het zocht te vergeefs bevrediging in de koude, niet meer aan den tijd passenden, alleen door gewoonte dragelijk gemaakte eeredienst; en het vond geen behagen in de, op weinige uitzonderingen na, altijd wederkomende, eentoonige en langwijlige woordschikking van predicatiën, grootelijks verschillende van die praktikale en veelsoortige welsprekendheid, die ons de Jezuitische zendelingen hebben leeren kennen, tot dat ten laatste de diepe sluimering en onverschilligheid geboren werden, waartegen de geestelijken thans, in het gevoel harer magteloosheid, de hulp der regering inroepen. Deze gang der ontwikkeling van het Protestantisme oefende natuurlijk ook zijnen invloed uit op de geestelijken, de schragers en verdedigers van hetzelve. Het gebrek aan een gemeenschappelijk opperhoofd; aan even dure belangen als die, welke de Roomsche geestelijkheid kluisteren, en voor altijd aan het altaar onverdeeld verbinden; de splitsing der partijen; de altijd voortdurende letterkundige oneenigheden, voorstellen en beraadslagingen, die geene enkele belangrijke daadzaak ter wereld hebben te weeg gebragt, moeten eindelijk bij de geestelijken dezelfde slapheid aankweeken, die zich bij de bevolking openbaart. Inderdaad is het gedrag der Protestantsche geestelijkheid tegenover den hedendaagschen voortgang van het

Katholicisme, een treffend bewijs van deze onverschillige werkeloosheid. Men gaat op de oude wijze voort; men beraadslaagt in de dagbladen; men verzint, onder het rooken van een pijp tabak, theoriën tot herstel van het kwaad, doch tot nu toe is ook zelfs de geringste daad niet uitgerigt. Met uitzondering der prijzenswaardige belangstelling voor de Bijbelgenootschappen, voor de zendelingvereenigingen, voor de GUSTAAF ADOLFSvereeniging, en met uitzondering der gemoedelijke herderlijke zamenkomsten onder een kopje koffij, of aan den broederlijken avonddisch van de geestelijken, is alles stil en onbewegelijk; elke grootsche, eenige opoffering en inspanning eischende onderneming schijnt, in den regel, voor geestelijken der Protestantsche kerk onmogelijk te zijn geworden.

De jonge godgeleerde aanvaart slechts zelden zijn ambt met opofferende geestdrift, met geloovig streven naar de verhooging van CHRISTUS bruid. Naauwelijks heeft hij de helft zijner studietijd doorgebragt, of eene wereldlijke bruid is het doel van zijn hopen en zuchten; hij smacht naar de standplaats, die hem het onderhoud zal bezorgen en in staat stellen, om de begeerte van zijn hart te bevredigen; valt hem eindelijk die plaats te beurt, dan blijft de zorg voor de kerk verre ten achteren bij de zorg voor zijn huisgezin. Dit behagelijk en gemakkelijk leven, — wie zou het loochenen, dat de regtsgeleerde, de ambtenaar, de geneesheer, enz. oneindig meer inspanning moeten gebruiken om gelijk bestaan te verwerven, — is evenwel zelden in staat om de eigenbaatzuchtigheid der geestelijke heeren te bevredigen; zij klagen en jammeren

onophoudelijk over drukkenden arbeid en karig inkomen, zonder te bedenken, dat de bezigheid b. v. van een lid van het openbaar ministerie bij een regterlijk collegie, in eene enkele zitting meer inspanning vereischt, als hunne ambtsbezigheden gedurende veertien dagen met inbegrip der predicatiën, zoo als die gewoonlijk gehouden worden.

Deze beschuldiging tegen de geestelijken is hard, doch zij is regtvaardig. Duizende, ja, meer dan duizende menschen deelen in die meening. Zij zullen wel verontwaardigd het hoofd schudden, zij zullen met donderende stem wel tegen den lompen verstoorder hunner behagelijke rust uitvaren, maar daarmede zullen zij noch aan de vorderingen des volk's, noch aan de vorderingen des tijds den mond stoppen, die beiden ijver, onvermoeide werkzaamheid en belangstelling eischen. De staat, de kerk en de maatschappij hebben het regt, die belangstelling en ijver te eischen, en de geestelijkheid betaalt door beiden te betoonen eene oude, lang uitgestelde schuld.

Ook het *noli me tangere* (raak mij niet aan) van het verledene heeft voor de geestelijke heeren zijn einde bereikt.

BESLUIT.

Heeft het Protestantisme opgehouden geschikt te zijn om te blijven bestaan? Zijn zijne middelen uitgeput, om zich innerlijk en uiterlijk te herstellen; om eene nieuwe en krachtige vlugt te nemen, en den staat en der maatschappij rekenschap te geven van

zijn bestaan? Is deszelfs eeredienst voor geene naar den tijd geschikte verbetering vatbaar? Is geene eendragt, geene eensgezindheid mogelijk? Is het doel eener vereeniging van alle Protestanten der wereld onder een Protestantsch bisschoppelijk bestuur onbereikbaar?

Het Protestantisme is krachtig en levend, zoodra het weder begint te protesteeren: deszelfs middelen zijn onuitputbaar, want het zoekt het licht, en het licht is de bron der wetenschap: deszelfs eeredienst is vatbaar voor verbetering, zonder daarom in Roomsche afgoderij te vervallen: eene éénheid daarstellende vereeniging is mogelijk, zonder dat de kerk ophoudt eene trouwe dochter van den staat en eene vriendelijke zuster der maatschappij te zijn. Doch de verwezenlijking dezer mogelijkheden vordert werkzaamheid, eene werkzaamheid gelijk aan die, waarvan de Roomsche priesterschaar het voorbeeld geeft; het eischt het offer der bespiegelende rust, de opoffering van overheerschende familiebelangen; het eischt bovenal gebiedend het offer der kleingeestige onverdraagzaamheid ten aanzien van kleine afwijkingen van broeders in het geloof, waarboven de zegeningen over de wereld brengende inhoud des waren Christendoms zoo oneindig verheven is, dewijl verdraagzaamheid het eenige middel is tot éénheid, en éénheid het eenige middel tot grootheid en werkdadigheid is. ZONDER ÉÉNHEID: VERVAL! ZONDER WERKZAAMHEID: ONDERGANG! De tijd is gekomen! De Jezuitische handschoen ligt ten teeken van uitdaging voor de deuren der Protestantsche kerk. — PROTESTEERT!

